

”Siellä oli ohjaajakin pelaamassa..”

Nuorisokotiin sijoitettujen nuorten kokemuksia ja ajatuksia yhteisöllisyydestä

Toini Juotasniemi, 0392239

Pro gradu -tutkielma

Sosiaalityö

Lapin Yliopisto

Lapin yliopisto, yhteiskuntatieteiden tiedekunta

Työn nimi: ” Siellä oli ohjaajatkin pelaamassa..”. Nuorisokotiin sijoitettujen nuorten kokemuksia ja ajatuksia yhteisöllisyydestä.

Tekijä: Toini Juotasniemi

Koulutusohjelma/oppiaine: Sosiaalityö

Työnlaji: Pro gradu – työ X Sivulaudaturtyö _ Lisensiaattityö _

Sivumäärä: 65

Vuosi: 2016

Tiivistelmä:

Pro gradu -työ käsitteli lastensuojelun sijaishuollossa olevien nuorten kokemuksia yhteisöllisyydestä nuorisokodissa. Tutkimuksen näkökulma oli lastensuojelullinen ja sisältää lastensuojelun sijaishuoltopaikan nuorisokodin taustaa ja nuorten yhteisöllisyyttä arjen näkökulmasta. Tutkimus oli yhteydessä Lasten Kaste-hankkeeseen, jonka pääpainona oli tukea lapsia, nuoria ja perheitä lastensuojelun eri vaiheissa ennaltaehkäisevästä työstä sijaishuoltoon. Hanketyön tavoitteena oli löytää yhteinen lastensuojelun käytännön toimintamalli ja käsitteistö mukana oleville kunnille.

Tutkimus oli laadullinen ja sitä lähestytään nuorten yhteisöllisyyden kokemusten kautta fenomenologis-hermeneuttisesti. Tutkimuksen aineisto pohjautui viiden nuoren haastatteluihin, jotka tehtiin syksyllä 2015. Haastattelu oli puolistrukturoitu teemahaastattelu. Tutkimuksen tukena käytettiin nuorisokodin henkilökunnan vastauksia yhteisön toiminnasta ja ideologiasta.

Tutkimuksen tuloksena muodostui kokonaiskuva nuorten kokemuksista nuorisokodin arjessa, jossa yhteisöllisyyttä tukee ja edistää ohjaajien mukanaolo ja nuorten osallisuus yhteisiin toimintoihin. Päivittäiset rutiinit, harrastukset, retket ja vuosikalenterin tapahtumat nuorisokodin arjessa kehittävät ja ylläpitävät nuorisokodin yhteisöllisyyttä.

Nuorten kokemukset nuorisokodista yhteisönä ja sen yhteisöllisyydestä ovat pääosin positiivisia. Negatiiviset kokemukset liittyivät sääntöjen rikkomisen seurauksista. Nuoret yksilöinä halusivat muuttaa sääntöjä joiltakin osin joustavammaksi. Valtaosin nuoret kokivat säännöt oikeudenmukaisiksi ja turvallisiksi. Tutkimuksen tuloksia voidaan hyödyntää, kun lastensuojelulaitoksessa tarkastellaan yhteisön toimintoja. Tutkimus on yksi kuvaus siitä, millä tavoin sijoitettujen nuorten yhteisöllisyyttä ylläpidetään ja rakennetaan.

Avainsanat: lastensuojelu, sijaishuolto, nuorisokoti, nuori, arki, yhteisö, yhteisöllisyys

Muita tietoja:

Suostun tutkielman luovuttamisen kirjastossa käytettäväksi X

Suostun tutkielman luovuttamiseen Lapin maakuntakirjastossa käytettäväksi.

Sisältö

1 Johdanto.....	1
2 Lastensuojelulaitoksen ja nuorisokodin paikka lastensuojelussa	5
2.1 Lastensuojelu nuorten tukena	5
2.2 Nuorisokoti yhteisönä.....	8
3 Yhteisö ja yhteisöllisyys.....	12
3.1 Nuoruus yhteisöllisyyden elämänvaiheena	12
3.2 Arki yhteisöllisyyden muodostajana	14
3.3 Yhteisö ja yksilö yhteisöllisyyden rakentajat	18
3.4 Sosiaalinen pääoma nuorten yhteisöllisessä toiminnassa.....	21
4 Tutkimuksen toteutus	25
4.1 Tutkimuksen tavoite ja tehtävä.....	25
4.2 Fenomenologis-hermeneuttinen lähestymistapa laadullisessa tutkimuksessa.....	25
4.3 Haastatteluaineiston keruu.....	28
4.4 Tutkijan esiymmärrys	30
4.5 Tutkimuksen eettisyys ja luotettavuus.....	32
4.6 Haastatteluaineisto ja sen analyysi	35
5 Nuorisokodin yhteisöllisyys nuorten kokemana.....	38
5.1 Nuorisokoti nuoren väliaikainen koti	38
5.2 Nuoren tulo nuorisokotiin.....	39
5.3 Nuorisokodin arki ja toiminta – yhteisöllisyyden avaimina.....	41
5.4 Nuorten oma aika ja paikka nuorisokodissa	42
5.5 Nuorisokodin säännöt ja niiden merkitys	44
5.6 Nuorisokodin yhteisöllisyys vahvistuu.....	45
6 Johtopäätökset ja pohdinta.....	47
Lähteet	51
Liitteet.....	56
Liite 1. Tutkimuslupahakemus	56
Liite 2. Huoltajan lupa nuoren haastattelulle.....	58
Liite 3. Suostumus tutkimukseen osallistumiseen.....	59
Liite 4. Haastattelukysymykset	60
Liite 5. Kysymykset nuorisokodin henkilökunnalle.....	62

1 Johdanto

Pro gradu – tutkimuksen kohteena ovat 13–19-vuotiaat sijoitetut nuoret, joiden sijoituspaikkana on nuorisokoti. Lastensuojelulain (13.4.2007/417) 6§:n mukaan alle 18-vuotias on lapsi, mutta tutkimuksessani käytän määritteenä myös sanoja nuori ja nuoruus. Tutkimuksessa tarkastelen nuorisokotia nuorten kotina – sen hetkisenä yhteisönä ja tuon esille nuorisokodin yhteisöllisyyden merkityksiä ja ilmiöitä nuorten keskuudessa. Tutkimus pohjautuu yhteen nuorisokotiin tehtyyn viiden nuoren haastatteluun; kolme asui haastatteluhetkellä nuorisokodissa ja kaksi heistä oli muuttanut asumaan itsenäisesti nuorisokodin ulkopuolelle.

Tutkimukseni aihe kohdistuu lastensuojelun ”korjaavaan” sosiaalityöhön, jonka keskeisenä seikkana on nuorten hyvinvoinnin tukeminen sijaishuollossa. Toinen perustelu aiheelleni on lastensuojeluun liittyvä kiinnostukseni sijaishuoltoon, etenkin nuorisokotiyhteisön toimivuuteen ja siihen, miten yhteisöllisyys siellä ilmenee. Olen toiminut sosiaalityöntekijän viransijaisena vuosina 2012–2013, jossa yhteisöllisyyden mahdollisuudet jäivät huomioimatta. Kolmantena haluan tuoda esille nuorten kokemuksia siitä, miten yhteisöllisin keinoin voidaan lisätä nuorten sosiaalista pääomaa ja siten heidän hyvinvointiaan. Yhteiskunnan muuttuessa lastensuojelun sosiaalityö tarvitsee lisää tutkimuksellisia tuloksia vastaamaan nuorten hyvinvoinnin tarpeisiin.

Tutkimukseni aiheen valinta tuli mielenkiinnostani ja kokemuksestani yhteisöllisyyden merkityksestä ihmisten hyvinvointiin. Olen viettänyt lapsuuteni ja nuoruuteni 1970–1980-luvulla, jona aikana yhteisöt ja yhteisöllisyys olivat keskeisiä tekijöitä ihmisten elämässä. Tällaista yhteisöllisyyttä kuvataan nykyisin sanoilla, ”koko kylä kasvattaa”. Lisäksi olen tehnyt opinnäytetyön Aurinkorannikolla asuvien suomalaisten elinoloista, jolloin havaitsin yhteisöllisyyden arvon heidän arjessaan, ja sitä kautta suomalaisten selviytymisen eri kulttuurissa olemassa olevien suomalaisten yhteisöjen tukemana ja auttamisena.

Tutkimukseni aihe on ajankohtainen, koska nuorten sijoitus laitoshuoltoon nähdään yhteiskunnassa negatiivisena piirteenä. Lastensuojelulain 50§:n mukaan laitoshuoltoa jär-

jestetään, jos lapsen sijaishuolto ei vastaa lapsen edun mukaista kasvatusta ja hoitoa riittävien tukitoimien avulla perhehoidossa tai muualla (LSL 8.4.2011/316). Kati Saastamoinen (2008, 30–31) ajattelee, että lastensuojelulaitoksiin sijoitetaan nuoria, jotka ovat vaikeahoitoisia ja vaativat ammatillista erityisosaamista. Toisaalta Saastamoinen toteaa, että hyvin järjestetty laitoshoidon on paras ratkaisu nuorelle silloin, kun nuoren sijoitus on väliaikainen. Laitoshoidon leimallisuus, yhteiskunnallinen keskustelu ja huoli kasvavasta lasten huostaanotoista ja perinteisen yhteisöllisyyden ”katoamisesta” pohjautuvat tutkimuskysymyksiini. Tavoitteenani on selvittää, mitkä tekijät rakentavat nuorten yhteisöllisyyttä ja miten se ilmenee tutkimuksen kohteena olevassa nuorisokodissa. Tarkastelen yhteisöllisyyttä nuoruuden, arjen, yhteisön ja nuorisokodin käsitteiden kontekstista. Nuorten kokemukset nuorisokotiyhteisössä ja heidän arjen toimintojen konkretisointi antavat viitteitä siitä, miten laitospolosuhteissa rakennetaan arkea.

Nuorisokoti sijaishuoltopaikkana on nuorten uusi yhteisö, jonka tavoitteena on kodin ulkopuolisen hoidon ja kasvatuksen järjestäminen lastensuojelulain vaatimalla tavalla. Lastensuojelulain 40§:n (13.4.2007/417) mukaan nuori on otettava sosiaalihuollosta vastaavan toimielimen huostaan ja järjestettävä nuorelle sijaishuolto. Sarianna Reinikainen (2009,9) toteaa nuorten sijoittamisen perustuvan sosiaalihuollon toimielimen tarkoin harkittuun päätökseen, kun perheellä yhteisönä ei ole riittäviä resursseja nuoren huolenpitoon ja kasvatukseen. Nuorisokoti ympäristönä antaa nuorelle mahdollisuuden vertaistukseen, yhteisöllisyyden kokemuksiin, identiteetin muodostumiseen ja sosiaalisten suhteiden kehittymiseen. Nuorisokoti instituutiona on hierarkkinen, jossa noudatetaan virallisia sääntöjä ja lakeja.

Virallisten instituutioiden rinnalle on muodostunut nuorten epävirallisia vertaisryhmiä; harrastusyhteisöt ja sosiaaliset media- ja verkkovälitteiset yhteisöt. Epäviralliset vertaisryhmät toimivat nuorten keskuudessa ystävyys-suhteina ja ovat läsnä nuorisokodin arjessa. Vertaisryhmät ovat nuorten itsensä muodostamia ja syntyvät nuoren sosiaalisen aseman, kiinnostuksen kohteen tai taustan perusteella. (Bradford ym. 2011, 361 – 362; Kangaspunta 2011, 15–18; Keränen ym. 2001, 68.) Nuorten vertaisryhmät entisen pysyvän yhteisön rinnalla ovat usein lyhytkestoisia yhteisöjä, joiden yhteisöllisyyttä luonnehtii lyhytkestoisuus ja tilannekohtaisuus. (Keränen 2001, 68; Roivainen 2008, 10.)

Lyhytkestoista yhteisöä ja yhteisöllisyyttä kohdataan usein sosiaalityön kentällä. Sosiaalityössä ihminen nähdään yksilönä, jossa yhteisöjen valinnanvapaus ja ajallis-paikallinen

liikkuminen ei kaikin osin ole tasa-arvoista. Tällöin ihmisen sosiaalinen tilanne ilmenee yhteisöllisten vaihtoehtojen puuttumisena ja elämänhistorian, -kokemuksen ja tulevaisuuden näkökulmien kapeutena. Holmila (1997) toteaa, että lähiyhteisön puuttumisen sijaan, paikallisyhteisöt tarjoavat sosiaalisten siteiden turvaverkon. (Keränen 2001, 68; Roivainen 2008, 10.) Seppo Kangaspunnan (2011) mukaan edellä mainitut muutokset ovat olleet viime vuosina julkisen keskustelun aiheena, jossa pohditaan yksilöllisyyden, yhteisön ja yhteisöllisyyden vaikutuksia ihmisen kokonaisvaltaiseen hyvinvointiin. Kangaspunta toteaa myös, että perinteiset yhteisörakenteet ovat muuttuneet ja yhteisöllisyyden merkitys on vähentynyt ja siten yksilöllisyys korostuu. Yhteisöllisyys on edelleen olemassa oleva ilmiö, mutta mediateknologia on muuttanut ihmisten sosiaalista kanssakäymistä ja yhteistoimintaa. (Kangaspunta 2011, 15–18, 52.)

Tutkimukseni pääpaino on yhteisöllisyyden ilmeneminen nuorisokodin arjessa pohjautuen nuorten kokemuksiin. Tutkimukseni viitekehyksessä kuvaan nuorten asumista nuorisokodissa ja arkea nuorisokodin yhteisössä. Syvennyn nuorisokodissa tapahtuviin erilaisiin tilanteisiin ja arjen toimintoihin, jotka rakentavat nuorten yhteisöllisyyttä ja yhteenkuuluvuutta. Lastensuojelun sosiaalityön kehittämiseksi tarvitaan nuorten mielipiteitä yleisesti tietoon uusien tutkimuksien kautta.

Lähestyn nuorten yhteisöllistä arkea kolmella tutkimuskysymyksellä:

1. Millaisia kokemuksia nuorilla on nuorisokodin arjesta?
2. Miten nuoret tuovat esiin yksilöllisyyden nuorisokodissa?
3. Mitkä ovat ne tekijät, jotka muodostavat nuorisokodin yhteisöllisyyden?

Mainittuihin tutkimuskysymyksiin hain vastausta teemahaastattelulla. Tutkimusaineisto koostui yksilöhaastattelusta, jossa olivat mukana viisi 13 – 19-vuoden ikäisiä nuoria, kolme poikaa ja kaksi tyttöä. Haastattelu eteni ennalta suunniteltujen teemojen mukaan. Teemojen valintaan vaikuttivat sosiaalityön lastensuojeluun tehdyt aikaisemmat tutkimukset ja aiheet, jotka liittyivät sijoitettujen lasten ja nuorten kokemuksista lastensuojelulaitoksissa. Lähetin kyselyn (liite 5) sähköpostitse nuorisokodin henkilökunnalle, joiden vastaukset antavat lisäarvoa tutkimukseeni. Kysely vahvisti omaa esiyymmärrystä siitä, millainen tämän tutkimuksen nuorisokoti on yhteisönä ja mitkä ovat ne tekijät, jotka luovat nuorisokodin yhteisöllisyyden. Nuorten haastattelut ovat tutkimuksen aineistona

ja henkilökunnalta saadut vastaukset sidon tutkimuksessa olevaan tutkijan esiymmärryksen osioon (4.4), ja mitä heidän ideologiansa tuottaa lastensuojelun sijaishuoltopaikan toimintaan kehittävästi.

Käsittelen aineistoa teoriaohjaavan sisällönanalyysin mukaan. Sisällönanalyysillä halusin saada vastauksia nuorten yhteisöllisyyden kokemuksista ja ilmiöistä. Lähtökohtana olivat teoreettiset oletukset yhteisöllisyydestä. Teorian merkitys ohjaa analyysia, joka liittyy metodologiaan eli tässä tutkimuksessa fenomenologis-hermeneuttiseen menetelmään. Tutkimustulokset muodostuvat kokemuseräisestä aineistosta ja tutkijan ajatustyöstä. Selvitän, miten nuorisokodin yhteisöllisyyttä voidaan kuvailla arjen näkökulmasta. Tutkimuksen tuloksia vertaan teoriaan, jonka kautta näiden yhteispohdinta voi avata uusia kehityssuuntia nuorten hyvinvoinnin kehittämiseksi.

Tutkimukseni kiinnittyy Pohjois-Suomen osaamiskeskuksen (Poske) Lasten Kaste – hankkeeseen. Hankkeessa ovat mukana useat Lapin kunnat. Lasten Kaste – hankkeen tarkoituksena on kehittää lastensuojelua ja perhekeskustoimintaa sekä oppilas- ja opiskelijahuoltoa. Hankkeen pääpainona on tukea lapsia, nuoria ja perheitä lastensuojelun eri vaiheissa ennaltaehkäisevästä työstä sijaishuoltoon. Hanketyön tavoitteena on löytää yhteinen lastensuojelun käytännön toimintamalli ja käsitteistö hankkeessa mukana oleville kunnille. (Pohjois-Suomen Lasten Kaste-hanke, 2014, 4.) Toivottavaa olisi ollut tehdä tutkimus Lasten Kaste-hankkeessa mukana olevien kuntien lastensuojelun kentällä, mutta se ei käytännössä toteutunut. Päädyimme kohdistamaan tutkimukseni hankkeen ulkopuolisen lastensuojelun sijaishuollon nuorisokotiin.

2 Lastensuojelulaitoksen ja nuorisokodin paikka lastensuojelussa

2.1 Lastensuojelu nuorten tukena

Lastensuojelu on lakisääteistä toimintaa, jossa lapsuus, nuoruus, aikuisuus ja yhteiskunta kietoutuvat toisiinsa. Lastensuojelulla pyritään turvaamaan lasten ja nuorten oikeuksia erityiseen suojeluun, monipuoliseen ja tasapainoiseen kehitykseen ja siten turvalliseen ympäristöön.

Lain tarkoituksena on

- 1) lasten ja nuorten hyvinvoinnin edistäminen vaikuttamalla kasvuolosuhteisiin,
- 2) ennaltaehkäisevien palvelujen kehittäminen kasvatusta tukevaksi ja
- 3) lapsi- ja perhekohtaisen lastensuojelun turvaaminen auttamalla perhettä avohuollon keinoin aina lapsen huostaanottoon asti, jopa vastoin osapuolten tahtoa. (Bardy 2013, 71.)

Suomessa vuonna 2008 voimaan astunut lastensuojelulaki korostaa vanhempien ensisijaista vastuuta lasten ja nuorten hyvinvoinnista ja kuntien velvollisuudesta ennalta ehkäisevään lastensuojelutyöhön ja avohuollon tukitoimiin, mikäli nuoren kasvuolosuhteet vaarantuvat tai nuori itse käyttäytymisellään vaarantaa omaa terveyttään tai kehitystään. Edellä mainittujen lisäksi huostaanottoon ja sijaishuoltoon ryhdytään silloin, kun avohuollon tukitoimet eivät ole olleet sopivia tai mahdollisia ja sijaishuollon on katsottu olevan lapsen edun mukaista. (LSL, 2§, 34§, 40§; Bardy 2013, 73.) Sirpa Taskisen ja Maritta Törrösen (2004, 13–14) mukaan lastensuojelun avohuolto on lapsiperheille tarkoitettua palvelua, johon ei sisälly huostaanottoa. Avohuollon tukitoimilla pyritään vahvistamaan vanhempien, kasvatuksesta vastuussa olevien ja huoltajien kykyä kasvattaa nuorta ja edistää siten nuoren kasvua ja kehitystä. Avohuollon tarkoituksena on parantaa perheen olosuhteita, jotta nuoren olisi turvallista kehittyä ja asua omassa perheessään. Avohuollon tukitoimien riittämättömyys ja perheen ja nuoren tilanteen huononeminen johtaa yleensä sijoitukseen.

Kirsi Eräranta & Minna Autio (2008, 8) ja Sarianna Reinikainen (2009, 29) toteavat nuorten sijoittamisen kodin ulkopuolelle liittyvän ilmiöihin kuten epäsosiaaliseen käyttäytymiseen, kouluvaikeuksiin, päihteiden käyttöön, rikollisuuteen ja psyykkisiin ongelmiin. Nuorten sijoittaminen on usein myös yhteyksissä perheiden olosuhteisiin. Vanhempien työttömyys, mielenterveys- ja päihdeongelmat vaikuttavat nuorten turvattomuuden tunteeseen ja negatiiviseen käyttäytymiseen mikä voi johtaa sijoitukseen. Perinteinen perhe ja kyläyhteisö eivät enää ole nuorten tukena kuten aiemmin. Nuorten turva ja suojele siirtyvät kodin ulkopuoliselle yhteisöille, joissa nuoria ohjataan ja tuetaan. Ulkopuolinen yhteisö tässä tutkimuksessa on nuorisokoti, jonka lopullisena tavoitteena ovat nuorten kuntoutuminen ammattihenkilöstön tuella ja mahdollinen palaaminen takaisin perheensä luo (Keränen 2001, 68).

Lastensuojelulaissa (13.4.2007/417, 40§) todetaan, että nuori on otettava sosiaalihuolosta vastaavan toimielimen huostaan ja järjestettävä hänelle sijaishuolto. Sijaishuolto määritellään kodin ulkopuolisena hoitona ja kasvatuksen järjestämisenä. Nuori voidaan sijoittaa kodin ulkopuolelle huostaanotettuna, kiireellisesti sijoitettuna tai lastensuojelulain (12.2.2010/88) 83§:ssä tarkoitetun hallinto-oikeuden väliaikaisen määräyksen nojalla. Sijaishuolto on nuoren kokoaikainen korvaava huolenpito, joka on järjestetty kodin ulkopuolisena sosiaalialan ammattihenkilöiden työskentelynä. (Reinikainen 2009, 9.)

Lapsen ja nuoren kodin ulkopuolista kasvatusta ja huolenpitoa järjestävät lastensuojelulaitokset, joita ovat lastenkodit, nuorisokodit ja koulukodit sekä muut rinnastettavat lastensuojelulaitokset. Näiden ohella lastensuojelulaitoksiksi rinnastetaan myös perheryhmäkodit, perhekodit ja vastaanottokodit. (Lastensuojelulaki 57§, 13.4.2007/417.) Saastamoisen (2008, 22) mukaan lastensuojelulaitoksien eli kodin ulkopuolisen sijoituspaikan tehtävänä on järjestää nuorelle hoitoa ja kasvatusta yksilöllisten tarpeiden mukaisesti. Perustuslaissa, 6 §:n 3 momentissa, korostetaan nuoren oikeutta vaikuttaa häntä koskeviin asioihin kehitystään vastaavalla tavalla. Nuorta on kohdeltava oikeudenmukaisesti riippumatta siitä, missä nuori asuu (Vesikansa 2000, 12). Päivi Känkäsen (2013, 264) mukaan sijoituspaikan tärkein tehtävä on *muuttaa tarvittaessa ja ylläpitää elämisen kurssi* nuoren kasvuun ja kehitykselle suotuisaan suuntaan. Keskeistä on turvata lapsen hyvinvointi ja arki.

Huostaanotto ei turvaa nuoren etua. Merkittävää on se, millainen on nuoren huolenpito, hoito ja kasvatus siinä paikassa, mihin lapsi on sijoitettuna. Todellisuudessa sijaishuoltopaikkojen eroavaisuus näkyy kodinomaisuutena, laitospaisuutena, asiakas-henkilökuntasuhteena ja siinä, miten nuori-vanhempisuhte rakentuu nuoren ollessa sijaishuoltopaikassa. Yksiköt voivat hoitaa tietyn ikäisiä nuoria tai ovat erikoistuneet tietyn tyyppisiin tilanteisiin esimerkiksi pahoinpitelyyn, hyväksikäytettyihin tai psyykkisesti hauraisiin nuoriin. Sijaishuoltopaikan tavoitteena on myös intensiivinen työskentely perheen kanssa. (Bardy 2013, 105–106.)

Yhteinen piirre lastensuojelulaitoksille on niille asetetut lait, asetukset ja säännöt, joita valvotaan yhteiskunnan toimesta. Laitoshuoltoa lastensuojelulain (8.4.2011/316) 50 §:n mukaan järjestetään silloin, jos nuoren sijaishuoltoa ei voida järjestää nuoren edun mukaisesti riittävillä tukitoimilla perhehoidossa tai vastaavassa sijaishuoltopaikassa. James P. Angling (2004, 184–185) sanoo, että hyvin toimivassa sijoituspaikassa työntekijät kykenevät vastaanottamaan nuorten haastavampaa käyttäytymistä ja tarjoamaan turvallisemman ympäristön kuin sijaisvanhemmat. Tällöin vakavasti oireilevien nuorten kohdalla lastensuojelulaitos voi olla paras ja ainoa vaihtoehto sijoituspaikaksi. Lastensuojelulaitoksien ja esimerkiksi hyvin tuetun hoidon ja kasvatuksen perhehoidon välistä vertailevaa ja luotettavaa tutkimustietoa ei ole tehty, joten on vaikea sanoa mitkä tekijät vahvistaisivat perhehoidon vastaanottamaan haastavia nuoria.

Lastensuojelun tilastot kertovat perhehoitoon sijoitettujen määrän kasvaneen vuoteen 2002 saakka, jonka jälkeen sijoitusten määrä on vähentynyt. Marjatta Bardy (2013) toteaa sijoitusten siirtyneen enemmän laitossijoituksen kentälle. (mt., 90.) Lastensuojelulaitoksiin sijoitettiin vuonna 2014 Terveiden ja hyvinvointilaitoksen tilastojen mukaan 7 035 lasta ja nuorta. Kodin ulkopuolelle sijoitettuja lapsia ja nuoria oli vuoden 2013 jälkeen 18 022. (Terveiden ja hyvinvointilaitos 2014.) Kaikista sijoitetuista lapsista 12–17-vuotiaiden osuus on lisääntynyt 48 prosentista 55 prosenttiin (Bardy 2013, 89). Tilastoissa ei esiintynyt tietoa mikä on nuorisokotiin sijoittamisen osuus laitossijoituksessa.

Sijaishuolto on lähtökohdiltaan väliaikainen tai pysyvä järjestely nuoren elämässä. Joihenkin kohdalla hyvin suunniteltu ja pysyvä sijaishuolto on paras ratkaisu silloin, kun paluu kotiin ei ole mahdollista. (Kalland & Sinkkonen 2001, 514.) Lastensuojelulain (30.12.2010/1380) 47 §:n mukaan *huostaanotto on voimassa toistaiseksi*. Huostassapito

ja sijaishuolto lakkaa, kun 40§:n mukaista tarvetta ei enää ole ja jos se on nuoren edun vastaista.(ks. LSL) Huostassapidon lopettamista koskevassa päätöksessä on huomioida 4 §:n 2 momentissa mainitut asiat; nuoren mielipide, nuoren ja hänen huoltajiensa välinen vuorovaikutus, sijaishuollon kesto ja nuoren ja sijaishuollon välinen kiintymyssuhteen laatu. Nuoren huostassapito lakkaa, kun hän täyttää 18 vuotta. (Lastensuojelulaki 47 § 30.12.2010/1380.)

2.2 Nuorisokoti yhteisönä

Yhteisökeskustelua käydään niin sosiaalityön tutkimuksessa kuin käytännön työssä, jossa sekä yhteisö että sosiaalityö paikantuvat eri tavoin sen mukaan, millaisiin ajallisiin, paikallisiin ja metodisiin keskusteluihin kukin tutkija tai sosiaalityöntekijä taustaorganisaatioineen kiinnittyy. Yhteisökonseptiä on mahdotonta määritellä ja ottaa haltuun tyhjentävästi, jolloin on relevanttia, että yhteisötutkimuksen alueella pyritäisiin yhteisöä ja yhteisön jäsenyyttä määrittelemään ulkoapäin. Tässä tutkimuksessa paikallinen yhteisö tarkoittaa nuorisokotia sosiaalityön lastensuojelun sijaishuoltopaikkana ja käsittelen nuorisokotia nuoren väliaikaisena yhteisönä. (Korkiamäki ym. 2008, 17.)

Nuorisokoti on lastensuojelulaitos, jota ylläpitää lähinnä kunnat, valtio tai yksityiset yhteisöt (Saastamoinen 2008, 30). Nuorisokodin tehtävänä on kasvattaa ja huolehtia nuoresta paremmissa olosuhteissa kuin heidän omassa kodissaan sinä hetkenä. (Ellonen 2008, 47–48.) Nuoren kasvuympäristö on muodostunut kodista, kavereista, koulusta ja asuinalueesta. Kasvuympäristöstä perhe on ollut nuoren elämälle merkityksellisin tuen ja turvallisuuden antaja, vaikka nuoruusiän toiminta kodin ulkopuolella on aktiivisempaa kuin aiemmin. Perheen, vertaisryhmän ja koulun ohella nuoren asuinympäristöllä on vaikutuksensa. Oma asuinalue kehittää yhteenkuuluvuuden tunnetta, joka ylläpitää nuoren hyvinvointia. (Ellonen 2008, 47–48.)

Nuorten hyvinvointi liittyy lähinnä yhteisyyssuhteisiin ja itsensä toteuttamiseen eli sosiaalisiin suhteisiin eri yhteisöissä. Nuorisokodin pyrkimyksenä on vahvistaa nuoren hyvinvointia huolenpidollisilla, kasvatuksellisilla ja hoidollisilla tekijöillä. Tavoitteena on nuoren kasvaminen, itsenäistymisen kehittyminen ja sijoitukseen liittyvien kokemusten voittaminen. (Reinikainen 2009, 10.) Nuoren kasvuympäristö mahdollistaa nuoren saa-

vuttamat hyvinvointiin liittyviä ominaisuuksia, jotka sosiologi Erik Allardin (1976) mukaan rakentuu elintasosta (*having*), yhteisyyssuhteista (*loving*) ja itsensä toteuttamisesta (*being*) (Pessi & Seppänen 2011, 288). Hyvinvointiin liittyy hyvä psyykkinen ja fyysinen terveys ja elämänlaatu. Kuitenkin ihmisen elämään sisältyvät myös vastoinkäymiset, joiden selviämiseen tarvitaan olemassa olevia voimavaroja ja yhteisöllistä tukea. (Hämäläinen & Michaelson (2014, 84–85.)

Sijoitetun nuoren huolto siirtyy nuorisokotiin, jossa turvataan nuoren kehitys ja hyvinvointi nuoren tarpeiden ja toiveiden mukaisesti. Huollon tulee ylläpitää myönteiset ja läheiset ihmissuhteet erityisesti nuoren ja vanhempiensa välillä. Nuorisokoti tarjoaa turvallisen ympäristön, jossa häntä ymmärretään ja kasvatetaan hellyydellä. Nuorta tuetaan ja edistetään itsenäistymään ja kasvamaan vastuulliseksi aikuiseksi. (Laki lapsen huollosta ja tapaamisoikeudesta 1§, 8.4.1983/361.) Nuorisokoti tarjoaa turvallisen kasvuympäristön, jonka toiminta perustuu tarkoin suunniteltuihin sääntöihin ja lastensuojelulakiin. Lastensuojelulaitoksena nuorisokodilla on valtuus rajoittaa sijoitetun nuoren perusoikeuksia. Rajoitustoimenpiteiden tarkoituksena on turvata nuoren perusoikeus eli perustuslain 19§:n mukaan oikeus ihmisarvoiseen elämään edellyttämään *välttämättömään huolenpitoon*. Rajoitustoimenpiteet ovat erityisen tarpeen juuri sijoituksen alkuvaiheessa. Laki rajoitustoimenpiteistä (64§) ja nuorisokodin normaalit kasvatukselliset rajoitukset tulee erottaa toisistaan. Rajoitustoimenpiteiden keskeisenä tavoitteena on nuoren sijaishuollon toteuttaminen. nuoren, toisen henkilön tai omaisuuden suojeleminen. (Räty 2012, 490; Saastamoinen 2008, 142–143.)

Nuoren sijoittaminen nuorisokotiin on pitkällisen prosessin tulos, johon on vaikuttanut useat vaikeat tapahtumat. Nuoren tullessa nuorisokotiin nuori tarvitsee työntekijöiltä ennen kaikkea lohtua ja tukea, ei kyselyjä eikä vaatimuksia puhumiseen ellei nuori itse sitä halua. Nuorelta ei tule odottaa ensimmäisten päivien ja viikkojen aikana mitään vaan hänelle annetaan huolenpitoa, joka on tietoisesti terapeutista. (Karhu 2000, 177–118.) Reinikainen (2009, 3) sanoo välittävän yhteisön vaikuttavan nuorten sopeutumiseen nuorisokotiin, jossa nuoret kohtaavat uusia vuorovaikutuksellisia suhteita muiden nuorten ja henkilökunnan kanssa. Nuoren sopeutumista edesauttavat läheisten, perheen, ystävien, ammattiauttajien ja koulun työntekijöiden verkostollinen tuki.

Nuorisokoti on nuorelle uusi yhteisö, johon hänen on sopeuduttava elämään uusien aikuisten, nuorten, arkirutiinien ja normien mukaisesti. Nuorisokodin arkeen sisältyy säännöllinen päivärytmi, joka tuo turvallisuuden tunnetta, ennustettavuutta ja elämänhallintaa. Nuorisokodin päivärytmi etenee normaalien rytmien mukaisesti; herätys, aamupala, kouluun lähteminen, välipala, päivällinen, harrastukset, iltapala ja nukkumaanmeno. Sijaishuollossa olevalle nuorelle arjen rytmitys on kuntouttavaa ja säännöllisen päivärytmin sopeutuminen vie nuorelta aikaa ja henkilökunnan voimavaroja. (Terveiden ja hyvinvointilaitos 2016; Törrönen 1999, 75, 86, 101.)

Useissa lastensuojelulaitoksissa nuorelle nimetään omahoitaja tai omahoitajat. Tutkimukseni olevassa nuorisokodissa omahoitajan tehtäviin kuuluvat nuoren sopeuttaminen nuorisokotiin, sen hetkisen tilanteen selvittäminen nuoren kanssa ja nuoren arkipäivän rakentaminen nuorisokodissa. (Kyrönseppä & Rautiainen 1993, 101–103; Terveiden ja hyvinvointilaitos 2016.) Nuoren sopeutumisesta lisäävät nuorisokodin arki ja toiminnallisuus, joiden myötä nuori osallistuu arkipäivän toimintoihin omalla osallisuudellaan. Toiminnallisuus on osoittautunut hyväksi menetelmäksi sijoitettujen nuorten kohdalla. (Terveiden ja hyvinvointilaitos 2016.) Tregeaglen ja Masonin (2008) ja Pölkin ym. (2012) tutkimuksissa ilmeni nuorten osallisuuden lisääntyneen, kun he olivat siirtyneet lastensuojelun avohuollosta sijaishuoltoon. Sijaishuollossa nuoret kertoivat saaneensa mahdollisuuden vaikuttaa heidän asioihinsa, heitä oli kuunneltu. (Jaatinen 2014, 49–55.)

Johanna Jussila (2014, 73) on tutkinut nuorten käsityksiä hyvästä laitoshoidosta. Tutkimuksen mukaan nuorille ovat tärkeitä ystävät, jotka ovat heidän itsensä valitsemia. Lastensuojelussa on käytäntönä suojella nuorta ystäviltä, jotka altistavat nuoren päihteiden käyttöön, seksisuhteille ja rikoksiin. Jussila ehdottaa, että lastensuojelussa toimittaisiin päinvastoin eli otettaisiin nämä ”vaaralliset” ystävyysuhteet mukaan työskentelyyn ja aikuisten ohjauksessa nuoret kykenisivät suojaamaan itseään erilaisissa tilanteissa. Päivi Känkänen ja Tarja Pösö (2008, 564) ovat nostaneet esille laitoshuollon erityisyyttä, jota tulisi purkaa ja laitosten tulisi olla avoimempia sinne sijoitettujen nuorten sosiaalisille verkostoille. Sukulaiset ja ystävät voisivat olla mukana nuoren arjessa ja toisaalta osana hoitomuotoa. Jussila (2014, 69, 72) painottaa laitoshuollon työntekijöiden ammattitaitoa. Ammattitaitoiset työntekijät eivät pelkää kohdata erilaisia nuoria ja heillä on halu kuunnella nuorten mielipiteitä. Nuoret tarvitsevat aikuisten ohjausta valitsemaan oikein niin pienissä kuin isoissa kysymyksissä. Aikuisjohtoinen, mutta lapsilähtöinen toiminta toteutuu nuoren osallisuutena, mutta aikuisella on vastuu ja tilanteiden hallinta toiminnasta.

Southwell ja Fraser (2010) ovat tutkineet australialaisten nuorten kokemuksia laitoshoidosta. Tutkimuksessa olivat mukana 6 – 18 vuotiaat lapset ja nuoret, joita oli 169. Vastanneiden keski-ikä oli 14- vuotta ja 11 kuukautta. Tutkimuksen mukaan suurin osa nuorista oli tyytyväisiä laitoshoidon työntekijöihin, fyysisiin olosuhteisiin, turvallisuuteen ja sääntöihin. Melkein puolet vastanneista nuorista kokivat, että heillä ei ollut mahdollisuutta tehdä samoja asioita kuin ne nuoret, jotka eivät asuneet laitoksessa. Lisäksi yli puolet nuorista halusi nähdä perhettä useammin ja he arvioivat oman tilanteensa parantuneen laitosolosuhteissa. (Jaatinen 2014, 49–55.) Nuoret olivat tyytyväisiä vapaa-ajan toiminnallisuuden vapaaehtoisuuteen ja omiin asioihin vaikuttamiseen (Jussila 2014, 68).

3 Yhteisö ja yhteisöllisyys

3.1 Nuoruus yhteisöllisyyden elämänvaiheena

Nuoren määritelmä näyttää olevan monijakoinen. Sitä on määritelty useista näkökulmista niin lastensuojelulain, Yhdistyneitten Kansakunnan (YK), kehitysteorioiden, kulttuurien ja yhteiskunnan mukaan. Lastensuojelulain (13.4.2007/417) ja YK:n mukaan alle 18-vuotias määritellään lapseksi, kulttuurista riippumatta (Aaltonen & Heikkinen 2013, 197; Unicef 2009; Kaivola & Rikkinen 2003,35). Kehitysteoriat linjaavat nuoruuden varhaisvaiheeseen (12 – 15-vuotias) ja nuoruusiän vaiheeseen (18 – 20-vuotias). Eriksonin kehitysteoriassa varhaisnuoruus loppuu 17-vuoden iässä. Havinghurst (1982) taas toteaa myöhäisnuoruuden sijoittuvan 16 – 23 ikävuosille. Psykologian professori Pulkkinen jaottelee nuoruuden henkisen ja biologisen kehityksien mukaan esinuoruuteen (11 – 13-vuotiaat), varhaisnuoruuteen (noin 13 – 15-vuotiaat), keskinuoruuteen (15 – 18-vuotiaat) ja myöhäisnuoruuteen (18 – 20-vuotiaat). Tämän mukaan lapsuus loppuu 11-vuotiaana. (Dunderfelt 2011, 84–85.)

Sanna Aaltonen ja Alpo Heikkinen (2013, 197–198) toteavat, että yhteiskunnassa lapsuus ja nuoruus perustuvat institutionaaliseen jaotteluun. Sana lastensuojelu kuvastaa lapsuutta, mutta se sisältää myös nuoruuden. Lastensuojelussa käsitellään lasta ja nuorta eri tavoin iän mukaan, koska lasten oikeudet ovat määritelty laissa ja yhteiskunnallisesta käsitelmästä lapsen ikävaiheittaisesta kehityksestä. Lastensuojelussa 12-vuotiaalla on oikeus tulla kuulluksi häntä koskevissa asioissa. 12-vuotiasta kuullaan huostaanottoon, siirrahuoltoon, huostassa pidon päättymiseen tai yhteydenpitoon liittyvissä asioissa.

Nuorisotyötä säätelevän nuorisolain (27.1.2006/72) 2§:n mukaan nuori on alle 29-vuotias. Anneli Pohjola (2009,23) toteaa, että nuoruuden määrittelyssä ei ole alaikärajaa. Lapsuuden ja nuoruuden välinen raja on häilyvä ja silloin työkäytännöt määrittävät sen kuka on nuori. Nuoruuden alkaminen varhaisemmassa vaiheessa vaativat uudelleen määrittelyä ja tarkistamista. Nuoruuden muutokset heijastuvat lastensuojeluun, jossa nuoruuden käsite esiintyy. Lastensuojelulaki linjaa nuoruuden nuorisolakia tarkemmin. Lastensuojelun asiakkaana nuori voi olla 21-vuotiaaksi asti, jos hän on jälkihuollon piirissä. Tutkimuksessani rajaan nuoruusvaiheen 13–19-vuotiaihin. Ikärajaus muodostui haastatteluun osallistuvien mukaan.

Nuoruuden määrittely perustuu kulttuuriin eli miten kussakin kulttuurissa on hyväksyttävää viettää nuoruutta. Samassakin kulttuurissa nähdään ja koetaan nuoruus yksilöllisenä piirteenä. (Aaltonen 1999, 13.) Yhteiskuntatieteissä nuoruus on historiallinen ja kulttuurinen kategoria, sosiaalinen prosessi, jossa nuoren kasvaminen liittyy sosiaalisesti tuotettuihin kokemuksiin ja tapoihin. Nuoren kasvaminen on siirtymistä elämänvaiheesta toiseen, joka edellyttää nuorelta elämäntaitoja ja itsenäistymistä. Nämä kokemukset ovat sekä kollektiivisia että yksilöllisiä. (Aaltonen ja Heikkinen 2013, 197–198.)

Nuoren kehittyminen ja identiteetti alkavat lapsuudesta. Henkilökohtainen identiteetti liittyy sosiaaliseen ja henkilökohtaiseen identiteettiin. Henkilökohtainen identiteetti nähdään kehittyneen siten, että nuorella on kyky suoriutua sosiaalisissa tilanteissa. Identiteetin ilmeneminen liittyy tapaan, jolla nuori määrittelee ja erittelee itsensä. Henkilökohtainen identiteetti erottaa nuoren muista, jolloin hänen ominaisuudet tekevät hänestä ainutlaatuisen. Identiteetillä katsotaan olevan biologinen ydin, joka kehittyy ympäristön vuorovaikutuksessa. Ihminen tiedostaa jo lapsena sen, että onko hän poika vai tyttö. Kasvessaan biologisen ytimen merkitys vähenee ja sosiaaliset kokemukset ovat tärkeämpiä. (Juujärvi 2011, 42–43.)

Richard Crisp & Rhiannon Turner (2007, 14, 17) toteavat myös sen, että sosiaalinen identiteetti kuvaa ihmisen ominaisuuksia, joita hän jakaa ryhmän jäsentensä kanssa. Sosiaaliset kokemukset kehittävät nuoren subjektiivista identiteettiä; käsityksiä maailmankuvasta, minäkuvasta, itsestä ja toisista. Minäkuvan syntymiseen vaikuttavat niin kulttuuriset, yksilölliset kuin sosiaaliset tekijät. Sosiaalinen vuorovaikutus ja yksilön omat sisäiset prosessit kehittävät minäkuvaa, jonka myötä yksilöllinen subjekti ymmärtää ja hallitsee itseään ja elämäänsä. Elämän- ja itsensä hallitsevuus on edellytys sille, että yksilö kykenee toimimaan ja käsittelemään erilaisia stressi-, paine-, ja ongelmatekijöitä. Emme voi jättää huomioimatta nuorten kokemusten ja käyttäytymisen kontekstia. Voidaan ajatella, että nuoren identiteetti muodostuu sosiaalisissa tilanteissa

Identiteetin kehittyminen kuvastuu nuoren kykynä hyväksyä yhteisön kulttuuri ja sen arvot, säännöt ja toimintaideologia. Yksilö pyrkii omalla toiminnallaan saavuttamaan arvostetun aseman yhteisössään. (Ylijoki 1998, 277.) Tämän päivän nuori elää jatkuvassa yhteiskunnallisessa muutoksessa. Sosiologit kutsuvat tätä muutosta myöhäismoderniksi

yhteiskunnaksi, jossa nuorelle tarjotaan erilaisia mahdollisuuksia, uhkia ja riskejä. Modernisaation taustalla korostuu yksilöllistymiskehitys, jossa nuoren riippuvaisuus muista ihmisistä vähenee, mutta tilalle tulevat erilaiset elämään liittyvät haasteet. (Aaltonen ym. 2007,40.)

Anthony Giddensin (1991, 80–85) mukaan yksilöllistyminen asettaa haasteita yksilön identiteetille ja yhteiskunnalle. Perinteiset yhteisöt eivät välttämättä säätele enää nuorten valintoja ja päätöksiä, eivätkä ne anna valmiita identiteettimalleja. Nuorilla on tilaa omille valinnoille ja siten he joutuvat rakentamaan omaa minuuttaan jatkuvasti. Perinteisen yhteisön tuki jää vähemmälle nuorten päätöksissä. Väärät päätökset ja valinnat voivat lisätä nuorten ahdistuneisuutta ja epävarmuutta. (Raunio 2011, 299–301; Ruuskanen 2002, 63.) Nuorten oikeanlaiset päätökset vastoinkäymisten edessä vaativat kykyä hallita ja ohjata omaa elämäänsä. Nuoret tarvitsevat yhteisöjen tukea selviytyäkseen elämän tuomista haasteista. Kyse on elämänhallinnasta, joka Anne-Mari Röbelisen (2008) mukaan perustuu sisäiseen ja ulkoiseen ulottuvuuteen. Ulkoinen elämänhallinta merkitsee aineellista turvallisuutta ja sisäinen elämänhallinta tarkoittaa psyykkisiä voimavaroja. Psyykkiset voimavarat vahvistavat ihmisiä kohtamaan eteen tulevia vaikeuksia. (mt., 132.)

Yksilöllisyys siis nähdään modernisaation tuloksena, jossa ihmisen suhde omaan itseensä on merkittävä elämänkulun haaste. Tällöin ihmisen suhde toisiin ihmisiin on useassa suhteessa alisteinen. Yksilöllistymisen kehittyminen nähdään ilmiöksi, joka heikentää yhteisöllisyyttä. (Kangaspunta 2011, 61–62.) Émile Durkheim taas tarkastelee yhteiskuntaa funktionaalisen kokonaisuutena. Modernissa yhteiskunnassa yksilöllistyminen on yksi osa kokonaisuudesta, jossa yksilön tarve moraaliseen harkintaan ilmenee erilaisissa tilanteissa. Yksilöllä on oikeuksia ja vapauksia, jotka Durkheim toteaa myönteisinä että riskialttiina tekijänä. Yksi negatiivinen tekijä on perinteisen yhteisön kuten perheen, suvun, kylän ja jopa nuorisokodin intensiivisyyden estävän yksilöllisen ajattelun ja toiminnan. (mt., 66–67.)

3.2 Arki yhteisöllisyyden muodostajana

Tutkielmaani sisällytän nuorisokotiyhteisön arjen merkitystä yhteisöllisyyden muodostajana. Yhteisöllisyyden merkitystä arkisissa toiminnoissa on tutkittu usean eri yhteisöjen näkökulmasta. Maritta Törrönen (1999, 11–25) vertailee lastenkodin ja sairaalan arkea

lasten kokemana. Näkökulmana on arjen merkitys tilana ja paikkana. Tutkimuksen ajatuksena hän korostaa lasten subjektiutta ja arjen toimintoja. Arki on rutiinien tuottama toiminto, jossa on mahdollisuus ajan ja tehtävien hallittavuuteen. Rutiinit, tavat ja tottumukset liittyvät arjen toimintoihin, jotka aikatauluttavat kronologisesti ihmisten arkea ja vapauttavat siten energiaa muille toiminnoille. Rutiinien lisäksi arjen ominaisuudet ovat luovuus, reflektiivisuus, toistuvuus ja ongelmien ratkaisukeskeisyys. Arki on toiminnallinen prosessi, jossa asiat etenevät ajallisesti hetkittäin kuten kotityöt (ruoanlaitto, siivous), koulunkäynti ja harrastukset.

Alfred Schütz (1985) ja Raimondo Strassoldo (1993) määrittävät arkea elämisen tilanteina lähiyhteisössä, jossa tila, aika ja sosiaalisuus esiintyvät yhtä aikaa. Strassoldo lisää vielä arjen koostuvan fyysisestä tilasta, arkea määrittävästä aika-tila-poluista ja vuorovaikutuksen ja emotionaalisuuden komponenteista. (Korkiamäki 2008, 177.) Törrönen (1999, 100) jakaa lasten institutionaalisen arjen epäviralliseen eli vuorovaikutukselliseen arkeen, ja viralliseen, jossa aika ja tila ovat keskeistä. Hän sanoo lapsilla olevan useita vuorovaikutussuhteita eri ihmisten kanssa ja lastenkodissa heillä on lähellään hoitajia, jotka huolehtivat ensisijaisesti lasten tarpeista. Tärkeitä ihmissuhteita ovat myös omat vanhemmat, sukulaiset, sisarukset, ystävät ja tuttavat. Omien sisarusten lisäksi lastenkodissa asuvat lapset viettävät aikaa osaston ”sisarusryhmän” kanssa.

Nuoret elävät ajan, tilan ja sosiaalisuuden paikalliskulttuurissa. He tulkitsevat yhtä lailla kulttuurinomaisia merkityksiä ja käsittelevät uusia sisältöjä lähtien omasta paikallisesta ympäristöstään. Nuorten arkeen kuuluu useita yhteisöjä perinteisten yhteisöjen lisäksi. Kokemukset yhteisöistä rakentuvat arjen kokemuksiin paikallisissa yhteisöissä. Yhteisöjen sisällöllinen merkitys ja nuoren identiteetin etsiminen on tärkeämpää kuin yhteisön toiminnallisuus ja välitön vuorovaikutus. Yhteisöön liittymisen tunnetta ei yhdistetä vain fyysiseen tai henkilökohtaiseen kanssakäymiseen vaan se voi muodostua symbolisesti, virtuaalisesti tai kuvitteellisesti. (Korkiamäki 2008, 178.)

Nuorten arki tilana muodostuu omasta asuinalueesta, koulusta, lähiympäristöstä ja virtuaalisesta yhteisöllisyydestä. Lähiympäristö käsittää harrastukseen, ystävien ja sukulaisten tapaamiseen liittyvät tilat ja toiminta-alueet. Virtuaalinen kohtaaminen on nuorten arkea ja yksi tila, jossa nuoret viettävät aikaa kansainvälisten ja kotimaisten peli- ja keskustelupalstoilla. Tällöin yhteisöllisyys näyttäytyy jatkuvana neuvotteluna; sisäänpääsynä, ulossulkemisena, jättäytymisenä, rajanvetona ja valta-asemien taisteluna. Nuorten arkea

hallitsee aika ja sen käyttäminen. Aika jäsentyy lukuvuoteen, lomiin, arkipäiviin viikonloppuineen, vuorokausiin, koulu- ja vapaa-aikaan ja harrastuksiin. Nuorilla on kyky hallita ja joustaa subjektiivisessa, yksilöllisessä ja yhteisöllisessä ajankäytössä, vaikka toiminnalliset ja ajalliset ehdot ovat nuorten tiedossa. Ajan kokeminen yhteisöissä subjektiivisesti tai kuvitteellisesti merkitsevät De Certeau (1984) mukaan ulkoapäin asetettujen ehtojen muokkaamista siten, että niitä noudatetaan näennäisesti. (mt., 179–193.)

Nuoret kykenevät sosiaaliin ja rinnakkaisiin suhteisiin useissa eri yhteisöissä, jotka vaativat jatkuvaa tarkastelua ajallisesti ja yhteisöllisesti. Samaan aikaan nuori voi viettää iltaa perheensä kanssa ja keskustella virtuaalisesti ystäviensä kanssa tilan ja ajan pysyessä samana. Tila ja aika eivät voi olla irrallisia sosiaalisesta ja kielellisestä vuorovaikutuksesta. Kielellinen vuorovaikutus ja yhteisön jäsenyys edellyttävät omaa kulttuurista lukutaitoa, kielen käyttöä ja ymmärrystä sen hetkisestä yhteisön merkitysmaailmasta. Kielellisessä vuorovaikutuksessa syntyy yhteenkuuluvuuden tunne ja sitä kautta ylläpidetään yhteisöllisyyttä. Nuoret pyrkivät erottautumaan aikuisten yhteisöistä, jotka kuvataan masentuneisuutena, tupakanpolttajina ja negatiivisen käyttäytymisen ilmentyminä. Nuoret osoittavat omaa yhteisöllistä paikkaa rajaamalla aikuisten ja nuorten yhteisöllisiä piirteitä. Rajanveto kertoo yhteisöllisen identiteetin muodostumisesta omasta tai yhteisön asemasta suhteessa muihin yhteisön jäseniin. Me-yhteisyys on liikettä valintojen, rajanvetojen, yhteisöön sitoutumisen, yksilöllisyyden ja yhteisöllisyyden välillä. John Cotterelli (1994) sanoo nuorten kiinnittymisen yhteisöihin edellyttävän omistautumista, läheisyyttä ja vastavuoroisuutta. (mt., 186–192.)

Sarianna Reinikainen (2009, 2) on tutkinut nuorten tyttöjen kokemuksia nuorisokodin arjesta ja siitä selviytymisestä. Haastattelujen aiheet keskittyivät tyttöjen muuttamisesta nuorisokotiin, siellä elämisestä ja selviytymisestä itsenäiseen elämään. Tutkimuksessa ilmeni, että kokemukset nuorisokodin elämän suhteen vaihtelee niin ajallisesti kuin paikallisesti. Kokemukset ovat yhteydessä siihen, miten nuorisokoti on kyennyt vastaamaan nuorten yksilöllisiin tarpeisiin ja odotuksiin. Yksilölliset tarpeet liittyivät turvallisuuteen, arvostukseen ja yhteenkuuluvuuteen. Nuorisokoti ei vastannut kaikkien nuorten yksilöllisiin tarpeisiin ja odotuksiin. Lisäksi todettiin kritiikkiä nuorisokodin laitosmaisuudesta, toiminnan joustamattomuudesta ja nuorten huomiotta jättämisestä. Työntekijöiden suhteet olivat etäiset ja jossain määrin ”huonot” suhteet nuorisokodin muihin nuoriin. Tutkimuksessa selvisi, että säännöt, rauhattomuus ja käytännöt vähensivät nuorisokodin ko-

dinomaisuutta. Kuitenkin tutkimushenkilöiden huonot kokemukset olivat antaneet positiivisia merkityksiä heidän nykyiselle elämälleen. Nuorisokodissa asuminen koettiin turvalliseksi, itsensä arvostus ja sosiaalinen ymmärrys lisääntyivät, oma ajattelu- ja elämäntapa muuttuivat myönteisemmäksi. (mt., 13,21,189, 193.)

Pösön (2004, 42) koulukotitutkimuksen yhteisöllisyyden kuvaus osoittautuu laitostoiminnan peruspiirteeksi. Koulukodin yhteisöllisyys on tunne kuulumisena yhteisöön; vastuullisina tehtävinä, asioiden selvittelynä ja yhteisökokouksina. Kuitenkin koulukodin toimintaperiaatteisiin kuuluvat myös yksilöllisyys, perhekeskeisyys ja toiminnallisuus. Yksilöllisyydessä huomioidaan nuoren ominaispiirteet ja tarpeet, kun suunnitellaan hoitoa, kasvatusta ja opetusta. Nuoren tukena ovat myös perheen jäsenet, joiden kanssa pohditaan nuoren haasteita ja hoitokontakteja. Anja Rantala (2002) mukaan perhekeskeisyyden toimintamallissa korostuu yhteisöllisyyden tunteen syventäminen, jossa tuetaan perheen jäsenten yhteisöllisyyttä ja suotuisaa riippuvaisuutta. Perhekeskeisessä työssä pyritään muodostamaan suhde perheen ja uuden yhteisön välille. (mt., 38.) Koulukodin toiminnallisuutta Pösö (2004, 42) kuvaa seuraavasti: ”Rakentava tavoitteellinen toiminta tarjoaa sisäisesti epäjärjestyksessä olevalle lapselle eheyttävän kokemuksen. Toiminnassa korostuu yhteistyö. Se auttaa normien sisäistämisessä ja tuottaa onnistumisen ja mielihyvän tuntemuksia vahvistaen näin lapsen itsetuntoa.”

Edellä olen käsitellyt nuoruutta yhtenä elämänvaiheena ja nuorten kokemuksia lastensuojelulaitoksissa arjen näkökulmasta. Tutkimukseni lähestymistapa on huomioida yhteiskunnalliset muutokset, jotka vaikuttavat nuorten hyvinvointiin. Nuorisokodissa sijoitettujen nuorten yksilöllisyys tulee esille nuorten tietoisuudesta siitä, mihin sosiaaliseen yhteisöön he sillä hetkellä kuuluvat. Nuoret tarvitsevat yhteisöjä, jotka ovat sekä pysyviä että väliaikaisia. Pysyvä yhteisö on lähiyhteisö (perhe, sukulaiset, ystävät), joka antaa nuorille perusturvallisuuden tunteen ja vahvistavat nuorten itsetuntoa ja identiteettiä. Väliaikainen yhteisö (harrastukset, nuorisokoti) kehittää nuorten elämänhallintaa ja siten myös pettymysten ja onnistumisen kokemuksia, jotka ilmenivät koulukotitutkimuksessa. (vrt. Reinikainen 2009, 13,21,189, 193.)

Yhteiskunnan vastaus muuttuvaan nuoruuteen on jännitteinen. Nuoriin kohdistuva ajattelu on leimallista. Heidät luokitellaan joko hyvin käyttäytyviin tai ”rettelöitsijöihin”. Nuorisokodin nuoriin liitetään usein päihteidenkäyttö, rikollisuus ja vanhempien kykene-

mättömyys huolehtia ja kasvattaa nuorta. (ks. Korkiamäki 2008, 186–192.) Nuorten elämää leimaa epävarmuus, koska heidän kasvaminen aikuiseksi vaatii yhteisöjä, jotka tukevat hyvinvointia. Nuorisokodin yhteisöllisyyden kuvaaminen, nuorten itsensä kokeamana, tuovat positiivisia piirteitä lastensuojelulaitoksen yhteisöstä. Nuorisokodin tarkoituksena on vahvistaa nuorten elämää arjen toiminnoilla. Strukturoidun arjen merkityksen korostaminen on tämän tutkimuksen ydin, joka on nuorisokodin tärkeä työväline.

3.3 Yhteisö ja yksilö yhteisöllisyyden rakentajat

Perhe on tyypillinen vapaaehtoinen ja avoin yhteisö. Ihmisten sosiaalinen kanssakäyminen ja yhteistoiminta ovat tuottaneet rinnalleen uusia sosiaalisia yhteisöjä. Ihmiset voivat kuulua yhtä aikaa moniin eri yhteisöihin, jäsenyys niissä voi olla jatkuvuudeltaan satunnaista ja yhteisöt voivat olla näkymättömiä tai jatkuvasti muuttuvia. Yhteisöjen piirre on muuttunut sosiaalisista käytännöistä symbolisiin rakenteisiin, jossa yhteiset merkitykset ovat yhteisöllisyyden ylläpitäviä voimia. Yhteisöt eivät rakennu enää paikallisen vuorovaikutuksen varaan vaan niiden perustana ovat yksilön identiteetin ja merkityksien etsiminen. (Eilola & Moilanen 2013, 11–12; Hautamäki ym. 2005, 8–9.) Modernissa yhteiskunnassa yksilön hyvinvoinnin ja identiteetin vahvistamisen ylläpitäminen vaatii yksilön osallistumista erilaisiin yhteisö- ja ryhmämuotoihin, joissa toimintaa ohjaavat normit, rutiinit ja mallit. (Kangaspunta 2011, 66–67.)

Ferdinand Tönnies (1974) luokittelee yhteisön kahteen osaan; *Gemeinschaft* (yhteisö) ja *Gesellschaft* (yhdistys tai yhteiskunta). Hän kuvaa harmonista perhettä ja kylää yhteisönä, jossa ihmisillä on lämpimät suhteet toisiinsa. Vastassa on yhteiskunta, jonka Tönnies sanoo olevan kylmä ja laskelmoiva. Tiivistäen Tönniesin ajattelua yhteisöstä voidaan sanoa, että yhteisö on huolenpidon ja luonnollisuuden yhteenliittymä, jonka vastassa on yhteiskunta, joka sanelee yksilön ja yhteisön toiminnallisia normeja. (Lehtonen 1990, 21–22; Kangaspunta 2011, 18.) Pentin (2003) ajatus yhdistyy Tönniesin näkemykseen yhteiskunnan osallisuudesta määritellesään ihmisten toimintaa. Valtiollinen liiallinen vastuu alistaa ja passivoi kansalaisia. Valtio nähdään holhoavan osaltaan ihmisten elämää.

Heikki Lehtonen (1990, 14–15) kuvaa yhteisöä, joka muodostuu parista kolmesta ihmisestä tai maapallosta ruokakuntaan. Yhteisön ominaisuuksia ovat vuorovaikutuksellisuus ja sosiaalinen yhteys ryhmänä, jonka tavoitteena on yhteinen tekeminen ja kanssakäyminen.

nen. Yhteisölle on ominaista tavoitteellinen toiminta. Nuorisokodin tavoitteena on parantaa nuoren elämänhallintaa, poistaa epäsosiaalista käyttäytymistä ja luoda turvallisuuden tunnetta sen hetkiseen elämäntilanteeseen. Yhdyn Juho Saaren (2001, 289) toteamukseen yhteisökäsitteestä positiivisten mielikuvien antajina. Ihmiset kokoontuvat viettämään aikaa ja yhdessäolo antaa turvallisuuden ja hyväksynnän tunteita.

Pekka Kuusela ja Mikko Saastamoinen (2001, 305) yhtyvät osittain Lehtosen yhteisön määritelmään. He puhuvat vuorovaikutuksen lisäksi alueellisuudesta ja symbolisesta yhteydestä. Yhteisö on sosiaalinen ja vuorovaikutuksellinen ympäristö, jota ajatellaan ”jaetuksi paikallisuudeksi”, jolloin yhteisö perustuu maantieteellisiin rajoihin kuten kaupunki- tai esikaupunkikontekstissa naapurustoon ja maaseudulla kylään. Toiseksi yhteisö voi rakentua jaettujen intressien varaan, joka puolestaan voi perustua kulttuureihin ja identiteetteihin. Viimeisten kahden vuosikymmenen aikana osa tutkijoista ja ammattilaisista on edelleen painottanut maantieteellisten yhteisöjen roolia, kun taas osa on asettanut etusijalle yhteiset asiat tai yhteisen identiteetin. 2000-luvulla tietotekninen kehittyminen on tuonut laajan kirjon erilaisia virtuaalisia yhteisöjä, jotka ovat muuttaneet yhteisön käsitteen merkitystä. (Mayo 2002, 162; Koskinen 2003, 228–229; Reisch 2012, 83.)

Howard Rheingold (1993, 6) on määritellyt virtuaalisen (virtual community) eli verkkoyhteisön seuraavasti: Virtuaaliyhteisöt ovat Internetissä syntyneitä sosiaalisia yhteenliittymiä silloin, kun tarpeeksi paljon ihmisiä osallistuu julkisiin keskusteluihin riittävän kauan inhimillisellä tunteella, muodostaen henkilökohtaisen suhteiden verkoston kyberavaruudessa. Kyberavaruus tarkoittaa Urbanin sanakirjan mukaan tietokoneiden maailmanlaajuisen verkon muodostamaa virtuaalista todellisuutta. Kangaspunta (2011, 116, 120) sanoo verkkoyhteisön luonnetta ”avoimeksi” sosiaaliseksi suhteeksi. Jokainen ihminen voi liittyä ja osallistua useisiin ryhmiin, yhteisöihin ja verkostoihin ja samalla tuoda oman liittymisensä ja avoimuutensa esille. Tönniesin yhteisökäsitystä on yhdistetty myös verkkoyhteisön käsitteeseen. Verkkoyhteisö on siten yhteisöllinen yhteenliittymä, joka on päämäärä itsessään, syntyy luonnostaan ja on arvokas. Yhteiskunnallisten sosiaalisten suhteiden syntymisessä yhteenliittymä on arvokas väline päämäärän saavuttamiseksi.

Toisaalta Zygmunt Baumann (2001, 1–5) sanoo yhteisön edustavan tavoittamatonta maailmaa. Maailma pakenee etsijältä saavuttamatta sitä mahdottomuutensa tähden. Ihminen on tällöin ristiriitaisessa tilanteessa, kun hän haluaa sekä vapautta että yhteisöllisyyttä.

Näin ollen yksilön vapaus vähentää yhteisöllisyyden tarvetta, eikä hänellä synny yhteisöllistä turvallisuutta. Yksilöllisessä ja yhteisessä käyttäytymisessä tulevat esille hyvin vahvasti, ”minä” ja ”me”, jotka tekevät eroja yksilöllisyyden ja yhteisöllisyyden välille. Erityisesti kerhot ja urheiluseurat muodostavat kollektiivisen ryhmän, jossa yksilö kokee tilannesidonnaisuutta ja yhteisöön kuulumista. (Kaivola & Rikkinen 2003,32.)

Yhteisöön kuuluminen on tunne yhteisöllisyydestä, sosiaalisesta me-asenteesta, joka syntyy uskomisesta, toivomisesta, rakastamisesta, tietämisestä, tekemisestä, vastuun ottamisesta ja sääntöjen noudattamisesta. ”Me- intentiot, yhteiset uskomukset ja taustatiedot kuuluvat me-asenteeseen”. (Tuomela 1983, 19–20; Ruuskanen 2002, 46.) Juha Sihvola (2005, 14–30) kuvailee yhteisöllisyyden käsitettä Aristoteleen mukaan sosiaalisena me-asenteena. Aristoteles määrittelee ihmisen poliittisena ja yhteisöllisenä olentona ja kaupunkivaltion jäsenenä. Aristoteles jakaa myös ihmisen järjellisuuden teoreettiseen ja käytännölliseen järjellisyteen. Ihmisellä tulee olla molemmat hyveet, jotta hän olisi *onnelinen eli käytännöllisesti järkevä ja teoreettisesti viisas*. Ihmisen ajattelun lisäksi hänellä on oltava luonteen hyveet esimerkiksi aistiminen, tunteminen ja ravitseminen. Nämä liittyvät erilaisiin yhteisöllisen elämän tilanteisiin, joissa tarvitaan luonteen hyveitä tullakseen onnelliseksi. Onnellinen elämä koostuu toiminnoista ja kokemuksista, jotka ovat siinä arvokkaita, ja jotka eivät ole välineitä jonkin ulkopuolisen asian saavuttamiseksi. Ihmisen pyrkimys on elää hänen elämänsä hallitusti ja järkevästi. Yksilön käytännöllisen järjellisyys hallitsee yksilöllistä ja yhteisöllistä elämää. Tämä tarkoittaa ihmisen toimintaa yhteisöissä ajallis-tilanteellisena ja kielellisenä vuorovaikutuksena.

Yhteinen tila, yhteinen aika ja yhteisön yhteinen kieli tuottavat yhteisöllisyyttä (Korkiamäki 2008, 191). Yhteisöllisyys merkitsee ihmisten välistä vuorovaikutusta ja yhdessä oloa, joista muodostuu yhteenkuuluvuuden tunne. Tunne, jota ei voida konkreettisesti tuoda esille syntyy osallisuuden ja yhteisen toiminnan tuloksena. Yhteisöllisyys kytkeytyy yhä useammin kollektiivisuuteen perustuen viestinnällisiin prosesseihin, instituutio-naalisiin tiloihin tai kulttuurisiin rakenteisiin kuten sukulaisuuteen ja luokka-asemaan. (Bauman 2004,92; Karjalainen & Seppänen 2007, 127–128.)

Yhteisöön kuuluminen luo perustan nuoren turvallisuudelle, vaikka ulkopuolelta katsottuna nuorilla on myös ”vääränlaisia” yhteisöjä (Korkiamäki (2008, 191–192). Ryhmistä

haetaan yhteenkuuluvuuden tunnetta ja olemassaolon merkityksellisyyttä ”vääristä toiminnoista”, joissa esiintyy epäsosiaalista käyttäytymistä, jopa rikollista toimintaa. Nuoruusikään kuuluvat sääntöjen rikkominen ja kapinallinen käyttäytyminen, jotka yleensä ovat ohimeneviä. Vastassa on yhteisön sosiaalinen paine ulkopuolelle jäämisestä, mikä voi pakottaa samankaltaiseen käyttäytymiseen kuin muut yhteisön jäsenet. Nuoret voivat ottaa omia vapauksia ja menettää oman arvostelukykynsä ja tahtonsa. Ryhmän tuella ja kannustuksella nuoret ovat siis ryhmän jäsenien vietävissä ja tekevät asioita, joita ehkä eivät haluaisi tehdä. (Parviainen 2006, 7-8.) Tarja Pösö (2004, 83) toteaa negatiivisen yhteisöllisyyden ilmenevän ongelmallisina kaverisuhteina. Vasta tullut nuori joutui koulukodissa asumisen alkuvaiheessa fyysisen väkivallan uhriksi, koska koulukodissa asunut nuori ei halunnut uusien tulokkaiden ”hyppivän silmille”. Tehtäväkseen tuli myöhemmin turvata nuoren asema, jotta muut nuoret eivät toimisi samalla tavalla heitä kohtaan.

Tutkimukseni aihe liittyy keskeisesti yhteisön ja yhteisöllisyyden käsitteeseen ja niiden muutokseen nuorten keskuudessa. Yhteisöllisyys on alati muuttuva käsite. Näkemys nuoresta yhteisöllisenä olentona, ja yhteisöllisyydestä saavat erilaisia painotuksia riippuen siitä, mistä paikallis-ajallisesta kontekstista asiaa tutkitaan. Sijaishuollossa olevien nuorten yhteisö on nuorisokoti, joka institutionaalisena yhteisönä parantaa nuorten hyvinvointia yhteistyössä lähiyhteisöjen kanssa. Yhteisöllisyyden katson olevan nuorisokodin työväline, jolla pyritään vahvistamaan tärkeäksi koettuja yhteiskunnallisia arvoja ja korjaamaan arvojen vastaiset toiminnot. Sijoitettujen nuorten kohdalla se merkitsee elämänarvojen ja normien uudelleen tarkastamista ja niihin sopeutumista nuorisokotiyhteisössä.

3.4 Sosiaalinen pääoma nuorten yhteisöllisessä toiminnassa

Liitän tutkielmassani yhteisöllisyys -käsitteen sosiaalisesta pääomasta käytyihin tutkimuskeskusteluihin. Sosiaalinen pääoma vahvistuu nuorten keskuudessa nuorisokodin toimintojen ja osallisuuden kautta. Sosiaalisen pääoman ydin on vastuu heidän yhteisöstä ja yhteisön toiminnoista. Jokaisen nuoren osallistuminen arkeen kuuluviin tapahtumiin luovat yhteisöllisyyttä, joka vahvistaa nuoren kuulumisen tunnetta nuorisokotiyhteisöön. Sosiaalisen pääoman ansiosta nuorten toimintakyky ja voimaantuminen yhteisöissä kehittyvät ja ylläpitävät heidän hyvinvointia.

Sosiaalinen pääoma on yhteisöllinen näkökulma, jossa korostuu yhteisön toiminnat ja rajoitukset, sitoumukset, kontrolli ja sosiaaliset normit. Sosiaalinen pääoma on yksilön, yhteisön tai yhteiskunnan käytössä oleva voimavara, joka muodostuu sosiaalisista verkostoista, keskinäisestä luottamuksesta ja vastavuoroisuuden normeista. (Koivu & Partanen 2006,10.) Robert Putnamin (1993) toteamus sosiaalisesta pääomasta, johon sisältyy luottamus muihin ihmisiin ja instituutioihin, edistävät sijoitettujen nuorten selviytymistä eri yhteisöissä.

Teija Halkolan & Katri Karvosen (2007) mukaan yhteisöllisyys liittyy vahvasti sosiaaliinseen pääomaan, joka yhdessä yhteisöllisyyden kanssa tukee sosiaalista vuorovaikutusta ja yhteisön molemminpuolista hyvää tahtoa (mt., 1–34). Positiivinen yhteisöllisyys syntyy, kun nuoret ovat osa yhteisöä, jossa hyväksytään erilaisuus. Erilaisuuden hyväksyminen antaa nuorille mahdollisuuden omaksua yhteisön säännöt, tavat ja kulttuuriset piirteet, kuitenkin unohtamatta omia mielipiteitä ja ideologiaa. Nuorten osallisuus ja yhteisön kannustamisen menetelmät ovat niitä, jotka vahvistavat positiivista yhteisöllisyyttä, jolloin vuorovaikutus ilmentyy avoimena ja vapaana kanssakäymisenä. Yhteisöllisyyden tunteeseen tarvitaan kokemuksia ja haluamista kuulua yhteisöön tärkeänä yksilönä yhteisön toisille jäsenille. Nuoret kokevat yhteisöissä yhteenkuuluvuuden tunnetta positiivisten kokemusten kautta. (Vesikansa 2000, 2.)

Sosiaalinen pääoma Juho Saaren (2011, 261) mukaan on yksilöiden, yhteisöjen ja yhteiskunnan välistä vuorovaikutusta. Yhteiskunta luo sosiaaliselle pääomalle kehykset ja ilmapiirin ja yhteisön tehtäväksi jää toiminnallisten normien ja verkoston luominen yksilöiden välille. Sosiaalisen pääoman ominaisuudet; yhteisön arvot, rakenteet ja säännöt ovat kollektiivisuuden ensisijaisuutta. Yhteisön rakenteisiin kuuluvien toimijoiden vuorovaikutuksesta luottamus, turvallisuus ja sosiaalisen koheesio ja verkosto luodaan. Parviainen (2006) lisää vielä myönteisen kollektiivisuuden, jonka mukaan ihmisellä on kyky toimia yhdessä, tiiminä. Esimerkiksi tapahtuneet suuronnettomuudet ja koulusurmat eivät enää ole vain yksilöllisiä tunteita vaan se käsitetään sosiaalisena voimana. Michell Maffesoli (1995) vakuuttaa vielä, että yksilöllisen onnellisuuden arvo saavutetaan kollektiivisuuden yhteydessä (mt., 9–10.)

Ellonen (2008, 172) toteaa sosiaalisen pääoman kuuluvan yhteisöön, jota ei voida pitää irrallisuutena. Sosiaalinen pääoma on sosiaalista voimavaraa, joka syntyy ihmisten välisessä kommunikoinnissa. Sosiaalinen pääoma on yksilön kokemaa sosiaalista tukea ja

sosiaalista kontrollia, joiden määrä vaihtelee yhteisöittäin. Nuorten yhteisöt ovat heidän elämismailmaa. Nuoret itse tuottavat omaa sosiaalista pääomaa, joka muodostuu esimerkiksi kodin, koulun ja harrastuksien kokonaisuudesta. Koulu on yksi nuorten kasvupaikka, jossa opettajat nuorten ohella kehittävät sosiaalista pääomaa. Esimerkiksi *Koulu ja paikallisyhteisö nuoren tukiverkosto*-projektin tulosten mukaan nuorten (yhdeksäsluokkalaisten) positiiviseen hyvinvointiin vaikuttavat tukeva ja kontrolloiva kouluyhteisö. Oppilaat ovat kokeneet sosiaalisen tuen vaikutuksen ehkäisevän heidän psykososiaalisia ongelmiaan. Kouluyhteisön sosiaalinen tuki on yhteydessä nuorten kotoa saatuun sosiaaliseen tukeen, jolloin koulu todetaan kodin lisäksi yhteisölliseksi kasvupaikaksi. (Ellonen 2008, 157–172.)

Seuravaksi tarkastelen sosiaalisen pääoman ja tuen näkökulmia nuorten keskuudessa ja sijoitettujen nuorten sosiaalisen pääoman lisäämisen mahdollisuuteen. Nuorten yhteisöt muodostuvat sekä esimodernista että jälkimodernista yhteiskunnasta. Esimodernissa yhteiskunnassa suku ja kylä olivat keskeisiä sosiaalisen pääoman lähteitä. Jälkimodernissa yhteiskunnassa nuorten sosiaalinen tuki ja pääoma liittyvät enemmän ulkopuolisiin verkostoihin. Sijoitettujen nuorten ulkopuoliset pääoman lähteet yksittäisten ystävien lisäksi ovat lastensuojelun sosiaalityöntekijät, kuraattorit, opettajat ja kenties poliisit. (Tolonen 2013, 177, 194.) Näitä yhteisöjä voi olla useita ja ne ovat luonteeltaan hetkellisiä ja tilannesidonnaisia (ks. Keränen 2001, 68; Roivainen 2008, 10). Yhteisöt muodostuvat pakon omaisiksi ja rajoittuneiksi silloin, kun se aikuisen tai viranomaisen taholta määrätään.

Nuorten pahoinvointi ja lastensuojelun avohuollon riittämättömyys johtavat usein huostaanottoon. Nuoren sijoitus nuorisokotiin voidaan nähdä uutena paikkana, jossa nuorilla on mahdollisuus kasvaa ja kehittyä rauhallisemmissa olosuhteissa, jolloin nuorisokoti sijoituspaikkana vahvistaa nuorten sosiaalista pääomaa. (Aaltonen & Heikkinen 2013, 201; Tolonen 2013, 180–181.) Ellonen (2008, 157–72) toteaa, että nuoret eivät osaa vastaanottaa muualta tarjolla olevaa sosiaalista tukea, jos kotoa saatu sosiaalinen tuki on vähäistä tai olematonta. Tolosen (2013, 193) mukaan kotoa saatu sosiaalinen tuki on kapea-alaista ja selviytyäkseen nuorella tulisi olla kodin ulkopuolella laaja sosiaalinen verkosto, joka ylläpitää sosiaalista pääomaa.

Tarja Tolonen (2013, 176–177, 179) sanoo artikkelissaan nuorten *menettäneen perheensä*, kun heidän sosiaalinen pääoma puuttuu melkein kokonaan, eivätkä he kykene

solmimaan tukevia antavia sosiaalisia suhteita perheen kriisitilanteissa. Omien vanhempien tai sisarusten sairastuminen ja hoitaminen muuttavat nuoren arjen, jolloin nuori voivat jäädä yksin. Jossakin vaiheessa erilaiset viranomaiset ja sosiaalityön lastensuojelu puuttuvat perheen tilanteeseen, ja lastensuojelun tehtävänä on auttaa perhettä avohuollon tukitoimin. Elina Pekkarinen (2004, 13) toteaa, että avohuolto on keskittynyt enemmänkin vanhemmuuden tukemiseen. Lastensuojelulla ei ole nuorten kriisitilanteeseen riittäviä resursseja ja palveluja, joilla suoranaisesti kyettäisiin tukemaan nuoria. Nuoret ohjataan usein jollekin toiselle ammattiauttajalle. Sosiaalityön lastensuojelu näyttäisi olevan väli-instanssi, jonka tehtävänä on ohjata nuoria eteenpäin saadakseen apua kriisitilanteissa.

4 Tutkimuksen toteutus

4.1 Tutkimuksen tavoite ja tehtävä

Tutkimukseni päätavoitteena oli kuvailla yhden nuorisokodin yhteisöä, sen arkea, toimintaa ja näiden tekijöiden muotoutunutta yhteisöllisyyttä. Tavoitteena oli saada kuvaus nuorten yksilöllisistä kokemuksista ja ajatuksista, mitä on yhteisöllisyys. Tutkimuskysymykset perustuivat vallalla olevaan yhteiskunnalliseen keskusteluun nuorten hyvinvoinnista, lisääntyneestä nuorten huostaanotoista ja yhteisöllisyyden merkityksestä. Tehtävänä oli saada vastaus nuorilta itseltään. Puhutaan paljon nuorten oman mielipiteiden huomioimisesta. Tutkimuksen tarkoitus on tuoda esille lastensuojelun laitosolosuhteiden, yhden nuorisokodin todellisuus arjesta, toiminnasta ja sosiaalisesta vuorovaikutuksesta.

Laitossijoitus sanana on synnyttänyt negatiivisia mielikuvia. Tarja Pösö (1999) väittää lastensuojelun laitossijoituksella olevan huono maine. Hän täydentää väittämänsä toteamalla ammatilliseen yhteisymmärrykseen sosiaalityön asiakkaasta: ”Hänellä on laitostausta lapsuudesta asti.” Pösö kysyy, millä tavoilla tarjotut lastensuojelun muut sijaishuoltopaikat ovat parempia vaihtoehtoja kuin laitossijoitus? Kyse on alkujaan laitoshoidon tehtäväksi luonnehdittu suojelukasvatuksen ratkaisu lasten ”pahantapaisuuteen”. Laitoksien tehtäväksi kuviteltiin 1800-luvulla virinnyttä uskoa uuden ihmisen tuottajiksi. Näinä aikoina lastensuojelulaitokset olivat massiivisia ja kontrolli kurinalaista. 1980-luvun laitoslainsäädäntö muokkasi lastensuojelulaitokset pienempiin yksiköihin ja perhekeskeinen työ tuli lastensuojelulaitosten ja sosiaalihuollon toimintaan ja ideologiaan. (mt.,191, 195.) Edelleen lastensuojelulaitoksilla on huono maine.

4.2 Fenomenologis-hermeneuttinen lähestymistapa laadullisessa tutkimuksessa

Tutkimukseni suuntaus on laadullinen menetelmä. Laadullisessa tutkimuksessa tutkijan on selvitettävä ja ymmärrettävä tutkittavien eli tässä tutkimuksessa nuorten näkemykset, kokemukset ja toiminta nuorisokodissa (Kiviniemi 2015, 74–77). Laadullisessa tutkimuksessa ihminen on osa ihmisen elämismaailmaa, joka muodostuu yksilön, yhteisön, sosiaalisen vuorovaikutuksen, arvotodellisuuden ja yksilöiden välisistä suhteista. Ihminen on objekti, kokemuksellinen kohde, jolloin läsnä oleva todellisuus ja ilmiö saavat merkityksensä yksittäisinä tutkimuskohteina. (Aaltola & Valli 2010, 26; Crowelle 2007,

5–6;.) Laadullisen tutkimuksen tarkoitus on selvittää, mikä on ilmiön eli tässä tutkimuksessa yhteisöllisyyden merkitys ja toteutuminen nuorten kokemana heidän arjessaan. Konkreettisesti tämä merkitsee tutkittavien henkilöiden ajatusten ja kokemusten esille asettamista. (Eskola & Suoranta 2005, 13–15; Aaltola & Valli 2010, 70, 179.) Tarkoituksena on ilmiön kuvaaminen, syvälinen ymmärtäminen ja tutkimuksen tulkinnallinen selitys. Laadullinen tutkimus prosessina ohjaa analyyttinen ote tutkimuksen eri vaiheissa. Analyyttinen työskentely mahdollistaa tutkittavan ilmiön perusteellisen kuvaamisen ja selittämisen. (Kananen 2008, 24.)

Tässä tutkimuksessa tuon esille nuorten elämän todellisuutta nuorisokodissa. Tutkija ja tutkittava kohtaavat toisensa ja samalla heidän yhteiset käytännön kokemukset ja havainnot kietoutuvat toisiinsa. Tutkija ei ole lähtökohdiltaan ”tabula rasa”, vaan taustalla ovat hänen arjen kokemukset ja ilmiöt, jotka sisältyvät elämään ja antavat perustan tutkittavan asian ymmärrykselle. Tutkija muodostaa ennakkokäsitykset ja hänellä on aikaisempia tietoja valitun tutkimuksen aiheesta, josta nousee tutkijan esiymmärrys. (Vilka 2005, 137; Perttula & Latomaa 2009, 195.) Mielenkiintoni aiheeseen ja luonteenpiirteeni ohjaavat tutkimukseni tekemistä. Juha. T. Hakala (2010) väittää, että romanttiset ja runolliset tutkijaluonteet kiinnostuvat aiheista, jotka viittaavat laadulliseen metodiikkaan. Yhdyn Hakalan kommenttiin, koska luonteenpiirteeseeni kuuluu romanttisuus, joka osaltaan vaikuttaa tutkimukseni luonteeseen ja sen menetelmään. (mt., 18 – 19.) Nuorten kokemusten tutkimuksessa on huomioitava sensitiivisyys ja eettiset näkökulmat, joita tarkastelen kappaleessa 4.6, ”Tutkimuksen eettisyys ja luotettavuus”.

Valitsin laadulliseksi tutkimusmenetelmäksi fenomenologian fenomenografian sijasta. Fenomenografia tutkii käsityksiä ja erityisesti käsityksiä, jotka ovat aineistosta yleistettävissä. Perustelen valintaani sillä, että fenomenologia pureutuu yksilöllisiin kokemuksiin ja sopii paremmin tutkimusaiheeseen. Fenomenologista lähestymistapaa käyttämällä minun tutkijana tulee vapautua aiemmista käsityksistä, ennako-oletuksista ja teoreettisista oletuksista. Lähestymistapa haastoi minut tarkastelemaan ontologisia olettamuksia ja lähtökohtia tutkimuksessani. Fenomenologian valitseminen merkitsi minulle ihmiskäsityksen perusteellista pohdintaa ja reflektointia asenteisiini ja tapoihini. Pohdin käsityksieni ja kokemuksieni kautta nuorten halukkuutta tutkimuksen osallistumiseen ja saisinko heiltä riittävän aineiston. Oleellista oli kuitenkin se, että kykenin suhtautumaan nuorten kokemusmaailmaan avoimesti ja tavoittamaan sekä ymmärtämään kertomukset heidän

”silmillään”. Riitta Rissasen (2006,37) ja Jari Metsämuurosen (2006, 92) mukaan fenomenologia pyrkii ymmärtämään asioiden todellisuuden ilmiöitä nuorten arjessa ja sitä, miten todellisina pidetyt mielipiteet, asiat ja arvostelmat saavat merkityksensä. Tutkijan tulee käsitellä aineistoa ensisijaisesti siitä kontekstista mitä asiasta sanotaan. Näin vältetään asioiden yleistämiseltä. Fenomenologisen tutkijan tavoitteena on tuoda esille ihmisten kokemuksia sellaisenaan eli tutkija luottaa tutkimuksessa ilmeneviin kokemuksellisiin konteksteihin.

Fenomenologiseen tutkimukseen – ja myös tähän tutkimukseen – yhdistyy hermeneuttinen ulottuvuus. Hermeneuttinen näkökulma muodostuu tulkinnasta ja ymmärtämisestä. Tutkimuksen aineiston hankinta haastattelumenetelmällä on kommunikointia ja ymmärtämistä, joilla suunnataan tulkinnan tekemisen prosessilla. Tätä kutsutaan hermeneuttiseksi kehäksi, jossa tulkinnan osat muodostavat sisällön kokonaisuudelle ja siten tämän kokonaisuuden uudelleen tulkitseminen muodostaa laajemman kokonaisuuden. Haastattelussa tutkimukseen osallistuja kertoo omin sanoin kokemuksensa ja tutkija pyrkii löytämään haastateltavan ilmaisuista oikean tulkinnan. Tällöin ihmisten kielelliset ja keholiset ilmaisut ovat hermeneuttisen tutkimuksen kohteita, jotka tuottavat merkityksiä. Merkitykset vaativat ilmaisujen tulkitsemista ja ymmärtämistä, jossa ilmenee yhteisöllisen elämän perusta. (Tuomi & Sarajärvi 2009, 33; Reinikainen 2009, 24; Laine 2015, 33.)

Fenomenologis-hermeneuttisessa tutkimusotteessa ihminen on sekä tutkija että tutkimuksen kohde. Tämä merkitsee tarkastelua siitä, millainen on ihminen ja kuinka saada selalaista tietoa, joka on humaanista. Vain tutkimalla ihmistä voidaan ymmärtää ja saada tietoa hänen kokemuksistaan ja suhteestaan elämäänsä. Ihmiset ja maailma ovat vastavuoroisessa suhteessa toisiinsa, jossa kokemus, eläminen ja itsensä sijoittaminen tähän maailmaan muodostavat ajatuksellisia rakennelmia. (Valli & Aaltola 2015, 29–32.) Fenomenologis-hermeneuttiseen ihmiskäsitykseen kuuluvat kokemus, merkitys ja yhteisöllisyys, jota voidaan kuvailla kaksitasoisena rakenteena. Ensimmäisellä tasolla muodostuu tutkittavan kokemukset ja toisella tasolla tehdään tutkimus. Fenomenologis-hermeneuttinen tutkimuksen pääpaino on kokemuksen merkityksellä eli ilmiöiden käsitteellistämisessä. Tutkimuksessa nostetaan esille huomaamaton tottumus ja kokemus, jota ei ole vielä tietoisesti ajateltu. (Tuomi & Sarajärvi 2009, 34–35.) Ihmisen kokemus on hänen elettyä elämää ja suhde maailmaan on tarkoituksellista ja siitä syntyy ilmiöitä, jotka merkitsevät ihmiselle jotakin. Tällöin kokemus muodostuu merkityksien mukaan. (Tuomi & Sarajärvi 2009, 34; Valli & Aaltola 2015, 29–32.) Kokemusten merkitykset ovat keskeisiä ja siten

ihmisen kokemuksellisuus luo perustan maailmaan. Merkitysteorian mukaan ihminen tarvitsee yhteisöllistä toimintaa ja yhteisön, jossa kasvaa, ja jossa hänet kasvatetaan. Merkitykset eivät siis ole synnynnäisiä vaan ne ovat subjekteja yhdistäviä. (Tuomi & Sarajärvi 2009, 34.)

4.3 Haastatteluaineiston keruu

Tutkimukseni haastattelu kohdistui yhteen nuorisokotiin, joka ei liittynyt Lasten Kaste Lapissa -hankkeessa oleviin lastensuojelun instituutioihin. Ensin otin yhteyttä hankkeissa mukana oleviin kahteen nuorisokotiin, mutta tutkimuksellista lähestymistä nuoria kohtaan ei pidetty suotavana näissä nuorisokodeissa. Tutkimukseni kohteena olevan nuorisokodin yhteystiedot sain Lasten Kaste -hankkeessa mukana olevilta työntekijöiltä. Olin puhelinyhteydessä nuorisokotiin, jossa oltiin kiinnostuneita tutkimuksestani ja siten se mahdollisti tapaamisen nuorisokodin yhteisöpalaveriin, jossa esittelin tutkimukseni aiheita. Yhteisökokouksen aikana viisi nuorta suostui haastateltavaksi kevään 2015 aikana. Henkilökohtaiset syyni siirsivät haastattelujen suorittamisen syksylle 2015. Samalla nuorisokodin johtaja ehdotti, että hän esittelee tutkimustani uusille nuorille, jotta tutkimukseni aineisto olisi riittävä. Lopulta haastatteluun osallistuivat ne nuoret, jotka olivat jo suostuneet tutkimukseeni keväällä 2015, ja nuoret, jotka olivat vasta tulleita.

Keräsin haastatteluaineiston käyttäen teemahaastattelua. Teemahaastattelun vapaamuotoisuus ja syvälinen keskustelu mahdollisti tarkentavien kysymysten esittämisen nuorille. Haastattelukysymysten laatiminen vaati minulta ennakkokäsitystä ja tietoa tutkittavasta aiheesta. Kysymyksillä sain merkittäviä vastauksia siitä, mikä on tutkimuksen tarkoitus ja tutkimustehtävä. (Eskola & Suoranta 1998, 87; Tuomi & Sarajärvi 2009, 75.) Haastattelun vuorovaikutuksellisuus viestitti nuorten todellisuutta ja sosiaalista kulttuuria sekä tuotti tutkittavien ajatuksia, kokemuksia ja uskomuksia (Hirsjärvi ym. 2009, 204, 212–213).

Teemahaastattelu sopi hyvin tutkimukseeni, koska tutkimuksen aiheesta, yhteisöllisyydestä, ei yleensä puhuta päivittäisissä keskusteluissa nuorisokodin arjessa. Haastattelu-teemoja oli seitsemän (liite 4). Teemahaastattelua voidaan nimittää puolistrukturoiduksi haastatteluksi, joka on aika lähellä syvähaastattelua (Metsämuuronen (2008, 41; Tuomi & Sarajärvi 2009, 75). Puolistrukturoidussa haastattelussa kysymykset ovat kaikille haastatteleville samat ja ne etenevät samassa järjestyksessä. Teemahaastattelussa kysymysten

järjestystä voidaan muuttaa ja kysymysten tarkka muoto vaihtelee. Se soveltuu tilanteisiin, joissa halutaan selvittää heikosti tiedostettuja asioita kuten perusteluja, ihanteita ja arvostuksia. Teemahaastattelu on vapaamuotoinen haastattelu, jossa pitäydytään teemojen sisällä. Teemat johdattelevat haastattelua, mutta jokaisen haastattelun tulos on erilainen, koska ihmisten kokemukset ovat yksilöllisiä. (Aaltola & Valli, 2007, 27–28; Saaranen- Kauppinen & Puusniekka 2009.)

Nuorten yhteisöllisyyden kokemusten selvittäminen haastattelun avulla oli yksi keino saada relevanttia tietoa nuorten ajatuksista ja kokemuksista nuorisokotiyhteisön arjessa. Yhteisöllisyys-käsitteen ymmärtäminen nuorten ajatuksissa työllisti tutkijaa tarkentamaan haastattelukysymyksiä. Haastattelukysymykset muotoiltiin selkeiksi konkreettiseksi kysymyksiksi, joissa pääpaino oli arjen toiminnoissa ja sosiaalisissa suhteissa. Kiinnostukseni oli tutkia nuorisokodin yhteisöä paikallisissa yhteyksissä ja keskittyä nuorisokodissa asuvien nuorten yhteisöön ja yhteisöllisyyteen eri konteksteissa.

Haastattelin viisi 13 – 19 -vuoden ikäistä nuorta, joista kolme oli poikaa ja kaksi tyttöä. Suoritin haastattelut tapaamalla nuoret yksilöllisesti. Kaksi haastatteluun osallistuneista nuorista asui nuorisokodin ulkopuolella itsenäisesti. Heillä oli pitempiaikainen kokemus nuorisokodin arjesta ja toiminnoista. Päädyin yksilöhaastatteluihin saadakseni esille nuorten henkilökohtaiset kokemukset, ajatukset ja käsitykset yhteisöllisyydestä monipuolisemmin (Tuomi & Sarajärvi 2009, 72). Yksilöhaastattelut nuorten kohdalla koin järkeväksi liittyen kokemukseeni keskustelutilanteista tai palaverista, joissa on yksilöitä, jotka eivät saa puheenvuoroa joko ujouden, pelon tai muiden mukana olleiden vahvojen mielipiteiden vuoksi. Pohdiskelin myös miten nuorten elämäntilanteiden muuttuminen ja nuorisokotiin sopeutuminen vaikuttavat tutkimusaineiston saatavuuteen.

Esittelin tutkimukseni aiheen ja tavoitteen nuorisokodin yhteisessä palaverissa keväällä 2015 ja haastattelut tapahtuivat vuoden 2015 syksyllä. Haastattelu eteni ennalta suunniteltujen teemojen mukaan. Teemojen valintaan vaikuttivat sosiaalityön lastensuojeluun tehdyt aikaisemmat tutkimukset ja kiinnostukseni nuorten hyvinvoinnista sijoitettuna, laitotosuhteissa. Nuorten haastattelu oli yksi keino saada relevanttia tietoa heidän kokemuksistaan yhteisöllisyydestä. Tarkensi yhteisöllisyys-käsitteen ymmärtämistä nuorten ajatuksissa tarkentamalla haastattelukysymyksiä. Haastattelukysymykset muotoiltiin selkeiksi konkreettisiksi kysymyksiksi, jossa pääpaino oli nuorisokodin arki, toiminta ja nuorten sosiaaliset vuorovaikutussuhteet.

Lähetin haastattelukysymykset nuorisokodin johtajalle, jotta nuoret olisivat voineet tutustua kysymyksiin etukäteen. Tästä ajatuksesta luovuttiin nuorisokodin johtajan ehdotuksesta, koska ennalta tiedetyt kysymykset olisivat voineet joidenkin nuorten kohdalla lisätä jännitystä haastatteluun osallistumisesta. Haastattelukysymykset liittyivät arkeen nuorisokodissa, jossa käsiteltiin nuorten tuloa nuorisokotiin, päivittäisiä toimintoja, vuorovaikutussuhteita ja nuorisokodin sääntöjä. Nuorten haastattelu oli eräänlainen keskustelu, joka järjestettiin nuorisokodin tiloissa. Tila oli varattu etukäteen nuorisokodin henkilökunnan toimesta ja nuoret tiesivät, milloin ja missä haastattelu tapahtuu. Haastattelun alkuvaiheessa kerroin haastattelun sisällöstä ja luottamuksellisuudesta. Painotin nuorelle, että missään vaiheessa nuoren tietoja ei tulla käyttämään muuhun tarkoitukseen kuin tähän tutkimukseen. Lisäksi kerroin, että nauhuriin tallennettu haastatteluaineisto poistetaan sen jälkeen, kun olen litteroinut haastattelut.

Haastattelun tukena ollut teemahaastattelurunko (liite 4) auttoi kysymysten läpikäymistä kaikkien nuorten kohdalla. Haastattelujen edetessä huomasin, että kysymykset muuttuivat ja lisääntyivät riippuen nuorten vastauksista. Nuorten vastaukset esitettyyn kysymykseen johtivat useasti merkittävään asiaan, joka lisäsi siten aineiston rikkautta. Kaikki teemat käytiin läpi ja joidenkin teemojen kohdalla nuoret vastasivat jo seuraavan teeman kysymykseen tai kysymyksiin. Kokonaisuudessaan haastattelun kulku ja ilmapiiri oli vapaa. Nuoret sanoivat, että he olivat jännittäneet etukäteen haastattelua, mutta haastattelun edetessä tilanne muuttui luontevammaksi. Yksi haastatelluista nuorista halusi nuorisokodin ohjaajan olevan läsnä, kun häntä haastatellaan. Työntekijän tuki nuorelle lisäsi nuoren uskallusta osallistua tutkimukseen ja hänen vastaukset antoivat uusia näkökulmia ja vahvistusta muiden haastateltavien nuorten vastauksiin.

4.4 Tutkijan esiymmärrys

Tutkimukseni ennakkokäsitykset muodostuivat jo tutkimuksen alkuvaiheessa. Juha Varto (2005, 40–48) sanoo, että laadullisessa tutkimuksessa tutkijan on selvitettävä omat ontologiset ja epistemologiset käsitykset tiedostaakseen niiden vaikutukset tutkimukseen. Tutkijalla on omia käsityksiä ihmisestä, elämismaailmasta ja tiedosta, jotka vaikuttavat tutkittavan aiheeseen. Tutkittavan aiheen valintaan vaikuttaa myös se, mitkä ovat ne merkittävät asiat, joita tutkia. Samankaltaiset asiat tulevat esille myöhemmin tutkimuksen aineiston analyysivaiheessa.

Fenomenologisessa tutkimuksessa ihmiskäsityksen ja tietokäsityksen määrittelyt voidaan ajatella tutkimuksen taustaongelmiksi. Ihmiskäsitystä tarkastellaan kokemuksen, merkityksen ja yhteisöllisyyden käsitteiden kautta. Tietokäsityksessä tiedon ymmärtäminen ja tulkitseminen ovat keskiössä. Tässä tutkimuksessa ennakkokäsitykseni ovat niitä, mitä ymmärrän kokemuksista ja yhteisöllisyydestä. (Varto 2005, 52.) Kokemuksen ymmärtäminen pohjautuu käsitykseen ihmisestä, joka tässä tutkimuksessa tarkoittaa nuorta.

Työhistoriani lasten, nuorten ja perheiden kanssa vaikutti merkitsevästi valitsemaan 13–19 -vuotiaat nuoret tutkimukseni kohteeksi. Käsitykseni tämän ikäisistä nuorista on sanavalmius ja asioiden kertominen tuntemustensa mukaisesti. Nuorten elämismaailmaa kuvaa aktiivinen toiminta, jossa nuoret ovat jatkuvassa vuorovaikutuksessa ympäristöönsä. Nuorten suhde ympäröivään yhteisöön ja sen ihmisiin on ainutlaatuinen yksilöllisen aseman ja jaetun nuoruuden kautta. Tässä tutkimuksessa käsitän nuoret yksilöllisinä ihmisinä, joita yhdistää samankaltaisten elämäntilanteiden osia, jotka ovat vaikuttaneet nuorten sijoittamisen nuorisokotiin.

Tutkimukseni alkuvaiheessa pohdin myös ennakkokäsityksiäni refleктоimalla kokemuksiani, millaisiin yhteisöihin kuulun, miten yhteisön jäsenet ja minä itse voimme vaikuttaa yhteisöllisyyden muodostumiseen. Minulle merkittävä yhteisö, joka antaa ymmärrystä lastensuojelun sijaishuollon tarkoitukseen, on ollut työtehtävä lastensuojelun sosiaalityöntekijänä. Pohdin, mitkä asiat muodostavat lastensuojelullisen yhteisön eli nuorisokodin arjen. Ulkopuolisesta nuorisokoti voi näyttäytyä paikkana, jota voidaan kuvata rangaistuslaitokseksi, jonne nuori joutuu pakosta. Omat ajatukset nuorisokodista ja nuorisokodin arjesta olivat optimistisia ja skeptisiä. Skeptiset ajatukset liittyivät omaan tietämättömyyteen siitä, mitä nuorisokodin arki sisältää. Osaltaan siihen vaikuttivat myös median tuottama negatiivinen tieto ja yhteiskunnallinen keskustelu lastensuojelun tilanteesta. Myönteisyys nuorisokodista muuttui sosiaalialaan liittyvissä työtehtävissä, joissa tutustuin erilaisiin lastensuojelun sijoituspaikkoihin kuten koulukotiin, perheryhmäkotiin, perhekotiin ja nuorisokotiin, ja heidän kasvatukselliseen ja huolenpidolliseen tehtävään. Nuorisokoti nuoren kotina on tarpeellinen niissä olosuhteissa, jotka vaativat nuoren ja hänen perheensä tukemista. Jokainen nuorisokoti on yksilöllinen ideologialtaan ja toiminnaltaan. Se, miten nuoren sopeutuminen ehdotettuun nuorisokotiin onnistuu, on toisaalta ”arpapeliä”. Tähän vaikuttavat nuorisokodin työntekijöiden ammatillisuus ja työyhteisön vahva sitoutuminen yhteisiin menetelmiin.

Esiymmärryksen vahvistamiseksi lähetin kyselyn sähköpostitse (liite 5) tutkimukseni kohteena olevalle nuorisokodin henkilökunnalle. Kyselyssä halusin saada vahvemman käsityksen nuorisokodin arjesta ja toiminnasta henkilökunnan näkökulmasta. Tutkimuksen kohteena oleva nuorisokoti on yhteisö, jossa työntekijöiden yhteistyö on helppoa ja saumatonta. Yhteisössä kannustetaan, ollaan avoimia, kunnioitetaan ja huomioidaan toiset. Nuorille on tärkeää se, miten työntekijät suhtautuvat nuoriin, muihin työntekijöihin ja asioihin. Nuoret kasvavat turvallisessa ympäristössä, jossa esimerkkeinä ovat toiset nuoret ja henkilökunta. Tutkimukseni nuorisokoti pyrkii luomaan nuorten yhteisöllisyyttä järjestämällä yhteisiä toimintoja ja keskustelutilanteita. Keskustelun aiheena voi olla esimerkiksi *erilaisuuden hyväksyminen*. Yhteisössä kunnioitetaan yhteisiä sääntöjä ja toimitaan niiden mukaisesti. Nuorisokotiyhteisö on yhteisö, joka käsittää nuoret ja työntekijät, ja näiden yhteisen toiminnan ja vuorovaikutuksen tuloksena on yhteisöllisyys. Yhteisöllisyyden käsitän tunnetilaksi, joka syntyy yhteisössä yhdessä tekemisen prosessissa.

4.5 Tutkimuksen eettisyys ja luotettavuus

Tutkimuksen eettisyys on muutakin kuin hyvä tutkimuksellinen menettelytapa. Tutkimuksessa etiikan ydin on ymmärtää se, miten tutkielmassa tuotetaan luotettavaa uutta tietoa, joka on ihmisarvoa kunnioittavaa. (Kuula 2006, 60.) Merja Laitinen ja Tuula Uusitalo (2007, 316–332) ja Arja Kuula (2006, 86–88) toteavat tutkimusetiikan liittyvän tutkimuksen suostumiseen, sitoutumiseen ja irrottautumiseen. Lisäksi heidän näkökulma tutkimusprosessissa on, millä tavoin tutkimus tuottaa hyvää, aiheuttaako tutkimus vahinkoa tutkittaville ja millainen on tutkijan rooli tutkimuksessa. Tutkijan osallisuus eettisestä näkökulmasta katsottuna ilmenee tutkimukseen sitoutumisena tuottamaan luotettavaa empiiristä tietoa.

Tutkimukseni aikana pohdin useita eettisiä kysymyksiä. Aineiston hankintavaiheessa jouduin selkiyttämään yhtä tärkeää eettistä näkökulmaa. Tavoitteenani oli tehdä tutkimus Lasten Kaste-hankkeessa olevien nuorisokotien kentällä, mutta erään nuorisokodin johtajan koin suojelevan nuoria ylimääräiseltä rasitteelta, tiedustellessani tutkimuksen tekemistä heidän nuorisokodissa. Tässä huomasin, ettei ole helppoa ”tunkeutua” tutkimuksen keinoin huostaan otettujen nuorten elämään kyselemään heidän yhteisöllisyydestä. Katsoin aiheelliseksi kysellä toisen nuorisokodin mielenkiintoa osallistua tutkimukseeni. Minulle oli tärkeää se, että nuorisokodin johtaja ja henkilökunta ovat mukana tutkimuksen

kulussa ja aineiston hankintaan liittyvissä asioissa. Kuula (2011, 147–148) toteaa sen, että nuorilla on oikeus osallistua ja kertoa omista kokemuksistaan. Tämä perustuu tutkimuseettiseen keskusteluun Lapsen oikeuksien yleissopimuksen (LOS) 12. artiklan mukaan. Lopullisen suostumisen tutkimukseen antoi nuori itse.

Tutkimukseni kohteina olivat 13–19 vuoden ikäiset nuoret. Alaikäisten tutkimuslupa annottiin huoltajalta tai muulta lailliselta edustajalta. Lisäksi tutkimuksen etenemiseen tarvittiin lupa, kun kyseessä on julkinen tai yksityinen palveluorganisaatio. Tutkimuksessa olevien henkilöiden ja instituution tietoja ei luovuteta ulkopuolisille eikä tutkimuksessa voi esittää sellaisia tietoja, joista voisi saada selvää missä tutkimus on tehty ja kenestä tutkittavasta henkilöstä on kyse. (Pehkonen ja Väänänen-Fomin 2011, 240, 243, 277.) Raportoinnissa tutkijan velvollisuus ja eettinen vastuu on anonymiteetti. Yksityiskohtaiset tapaukset voidaan välttää esimerkiksi analyysimuodoilla, murreilmaisujen muuttamista kirjakieleen ja poistamalla puheen maneeereja. (Laitinen & Uusitalo 2007, 322.)

Tutkijan tehtävänä on huomioida aineiston hankinnassa tutkimuksen tarkoitus ja rehellisyys. Lisäksi lastensuojelutyön tutkimuksessa kunnioitetaan kohderyhmää ja heidän yksityisyyttään tulee suojella. Kaikki tutkimus on vapaaehtoista, eikä tutkija saa manipuloida tutkittavia. Tutkittavilla on oikeus päättää ja kontrolloida sitä, mitä he kertovat omista kokemuksistaan ja elämästään. (Pehkonen & Väänänen-Fomin 2011, 237–240, 277; Kuula 2006, 22–23, 58–65, 75.) Tärkeä näkökulma tutkimuseettisessä pohdinnassa on autonomian etiikka. Ihmisoikeudet ovat autonomian etiikkaa, joka perustuu ihmisten tasa-arvoisuuteen, vapauteen ja omiin valintoihin ja oikeuksiin. (Juujärvi ym. 2011, 275–277.)

Keskeinen ero nuorten ja aikuisten tutkittavien välillä on se, että nuoret eivät välttämättä kykene arvioimaan tutkimukseen liittyviä tekijöitä. Tutkijan tulee huomioida, että tutkittavat ymmärtävät, miksi tutkimusta tehdään ja varmistettava, miten tutkimus vaikuttaa heidän osallisuuteen. Tutkimukseni nuorten kokemuksista ja mielipiteistä nuorisokodin yhteisöllisyydestä ei ole arkaluonteinen eikä haastattelussa etsitä vastauksia esimerkiksi nuorten sijoitukseen liittyvistä asioista. Nuoret kertovat omasta vapaasta tahdostaan tietojaan tutkijalle, joka painottaa heille heidän antamiensa tietojen hävittämisen litteroinnin jälkeen. Koin haastattelutilanteen aikana tunteen siitä, olinko nostanut esille sellaisia asioita, joita nuoret olisivat halunneet kertoa enemmänkin. Toisaalta tutkimusaiheessa pysyminen liittyy nuorten suojelemiseen ja rehelliseen tutkimukselliseen toimintaan, jossa

pyritään estämään vahinkoa. Pääpaino tutkimuksessani oli kokemusten esille tuominen kuitenkin unohtamatta nuorten menneisyyttä ja uuden yhteisön, nuorisokodin, yhteisöllisiä ja yksilöllisiä merkityksiä.

Merja Laitinen ja Tuula Uusitalo (2007, 322) pohtivat vahingon tuottamisesta tutkimuksen aikana. Tutkija rakentaa luottamuksellisia suhteita tutkimukseen osallistuviin ja osoittaa tutkimuksen kokonaisuutta rehelliseksi toiminnaksi. Hallamaa ym. (2006) korostavat myös haastattelutilanteen rehellisyyttä. Tutkimus esitellään totuudenmukaisesti ja tutkija esittää kysymykset siten, että vastaaja ymmärtää sen, millaista tietoa esitetyillä kysymyksillä etsitään. (mt., 147.) Reinikainen (2009, 174–175) pohtii tutkimukseen osallistujien näkökulmasta sitä, että ymmärtääkö tutkija tutkimukseen osallistujien kokemusmaailmaa ja mitä he vastauksillaan tarkoittavat. Haastatteluaineiston analyysi on eettinen kysymys. Tutkimuksen alussa tutkijalla on käsitys tutkimuksen ilmiöstä ja siten hän luo uutta tietoa ja todellisuutta.

Kuula (2011) toteaa, että hyvässä tutkimuksessa huomioidaan myös eettinen kestävyys, kun kohteena ovat nuoret (13–19 -vuotiaat). Eettinen kestävyys tarkoittaa vastuunottamista tutkimuksen osallistujista, mikä edellyttää lastensuojeluilmoituksen tekemistä, jos tutkija saa tietoon haitallisia asioita alaikäisten kohtelusta. Lastensuojelulain (13.4.2007/417) 25 §:n mukaan määrättyjen viranomaisien on tehtävä ilmoitusvelvollisuus alaikäisten (alle 18-vuotiaat) kohdistuvista laiminlyönneistä, heitteille jättämisestä, vaaroista tai jos lapsi itse vaarantaa omilla teoillaan omaa hyvinvointia. Merkittävää on se, että tutkijan salassapitovelvollisuus poistuu lastensuojelulain 8 luvun 40 §:n mukaan. (Kuula 2011, 95–96.) Tutkimuksessani ei tullut esille asioita, jotka olisivat vaatineet lastensuojelullisia toimenpiteitä.

Tutkimukseni liittyy lastensuojeluun ja on kytköksissä Lasten Kaste -hankkeeseen, jolloin tutkijana olen vastuussa tutkimuksen valmistumisesta määrättynä aikana ja tutkimustulosten tiedottamisesta eteenpäin. Tutkija välittää myös tutkimuksen tuloksia toisille tutkijoille ja yhteiskunnan muille jäsenille, jotka ovat mukana tutkimuksessa. Tutkimuksen tiedon siirtämisessä huomioidaan tulosten julkistamisen etiikka. Tutkija on vastuussa siitä, miten tutkimuksen tuloksia käytetään. Tämä tarkoittaa tutkijan ja kollegiaalisuuden etiikkaa, *kenelle tai mille instituutiolle tutkija on vastuussa toiminnastaan*. (Pietarinen 2002, 59–60.)

Tutkimuksen luotettavuutta ja aineiston analyysia ei voida selvästi erottaa toisistaan, koska tutkimusprosessi on koko ajan arvioinnin kohteena. Tarkoituksena on tutkijan näkökulmasta katsottuna tehdä perusteltuja ratkaisuja ja päätöksiä ilman, että omat arvot vaikuttaisivat tutkimukseen. (Clarkeburn & Mustajoki 2007, 25.) Tutkimuksen luotettavuus ilmenee tutkijan huolellisesta ja yksityiskohtaisesta raportoinnista, miten tutkimus on toteutettu ja miten tutkimuksen tuloksiin on päädytty (Hirsjärvi 2007, 227). Tässä tutkimuksessa olen pyrkinyt kertomaan tutkimuksen eri vaiheet, henkilöiden, paikkojen ja tapahtumien kuvauksilla huomioiden anonymiteettisyys. Reinikainen (2009, 175) huomauttaa, että tutkimushenkilöt itse tunnistavat omat vastauksensa tutkimuksesta, mutta kukaan muu ei heitä tunnista.

4.6 Haastatteluaineisto ja sen analyysi

Haastattelin syksyllä 2015 yhden nuorisokodin nuoria, jotka olivat 13–19-vuotiaita. Tutkittavia nuoria oli yhteensä viisi, joista tyttöjä oli kaksi ja poikia kolme. Haastattelut suoritettiin ja nauhoitettiin nuorisokodilla. Aineiston keruun jälkeen litteroin haastattelunauhoitukset. Analyysin eteneminen tapahtui useista aineiston lukemisen kerroista ja ryhmittelystä teemojen mukaisesti. Haastattelujen teemat olivat jo valmiina, joten haastattelusta saadut vastaukset ryhmittelin valmiina olevien teemojen mukaisesti. Haastatteluun vastanneet nuoret merkitsin, nuori1, nuori2 ja niin edelleen. Litteroinnin jälkeen luokittelin haastatteluvastaukset teemoihin.

Tämän jälkeen perehdyin aineiston analyysin eri mahdollisuuksiin. Valitsin teoriaa ohjaavan sisällönanalyysin, koska sisällönanalyysillä halusin saada vastauksia nuorten yhteisöllisyyden kokemuksista ja ilmiöistä. Eskola & Suoranta (2005, 101) ja Tuomi & Sarajärvi (2002, 101; 2009, 112–113) sanovat, että sisällönanalyysin pyrkimyksenä on aineiston selkeä kuvaaminen ja mahdollistaa tutkittavien ilmiöiden merkityksiä, seurauksia ja yhteyksiä. Sisällönanalyysissa haetaan merkityksiä tekstistä, viitekehystä ja tutkimustuloksista. Kuitenkin lähtökohtana olivat teoreettiset oletukset yhteisöllisyydestä. Teoreettinen merkitys ohjaa analyysiani, joka liittyy metodologiaan eli tässä tutkimuksessa fenomenologis-hermeneuttiseen menetelmään. Tulokset muodostuivat kokemuksellisesta aineistosta ja tutkijan ajatustyöstä, joihin yhdistin teoreettisia näkökulmia.

Teoriaohjaavassa sisällönanalyysissä teemoittelu luokittelee aineiston yhteen aiheeseen, joka kuvaa yhtä asiakokonaisuutta. Teemoittelussa haastattelujen näytepalloja esitetään

kyseisen teeman kohdalle, josta saadaan vastauksia nuorten yhteisöllisyyden kokemuksista ja ilmiöistä. Lähtökohtana ovat teoreettiset oletukset yhteisöllisyydestä. Huomattavaa on se, että aikaisempi tieto ja teoria yhteisöllisyydestä vaikuttavat analyysiin ja mahdollistavat uusien ajatusten syntymisen. Tarkoituksena ei ole testata teorian pätevyyttä. (Tuomi ja Sarajärvi 2002, 98–101.) Aineistosta esiin tulevien esimerkkien avulla saadaan käytännöstä uutta tietoa, jota tarkastellaan ja tulkitaan perusteellisesti. Analyysissa teoria, aineisto ja tutkijan tulkintojen suhteellisuus vahvistavat tutkimuksen aineistoa.

Seuraavaksi tarkastelin nuorten kokemuksia tullessaan nuorisokotiin ja nuorten tuottamaa kuvausta omasta päivästä. Sen jälkeen poimin aineistosta niitä kohtia, joissa ilmeni yksilöllisiä seikkoja ja toimintoja nuorten päivästä ja sosiaalisia suhteita sen hetkessä yhteisössä. Tuloksena löysin nuorisokotiyhteisön vuorovaikutuksellisuuden ja yhteistoiminnan. Kolmannessa vaiheessa jäsensin aineistoa liittämällä yhteen yksilöllisyyden, yhteisön toiminnot ja sosiaalisuuden ainesosat, josta hahmottui sosiaalisen pääoman käsite. Sosiaalisen pääoman käsite aineiston sisällön mukaan liittyy vahvasti yhteisöllisyyden muodostumiseen nuorten hyvinvoinnin kehittämisen mahdollisuuksiin ja ylläpitämiseen. Seuraavassa (taulukko 1) esittelen analyysiluokan syntymistä esimerkin avulla.

Taulukko 1. Nuorten yhteisöllisyyden muodostuminen

Alkuperäinen ilmaisu	Pelkistetty ilmaisu	Alaluokka	Yläluokka	Pääluokka
Nuori 1: Ihan hyvin otettiin vastaan, ohjaajat auttavat sopeutumaan. Nuori 3. Luotan ohjaajiin.	Ohjaajat auttavat. Luottamus ohjaajiin.	Viranomaiset	Sosiaalinen pääoma	Yhteisöllisyys
Nuori 3: Hyvä ystävä sillee välittää, jos tapahtuu jotakin. – viihtyy sen seurassa. Pikku hiljaa alkaa luottamaan siihen, jotain pikku juttuja, sitten vasta suurempia juttuja, jotain luottamus-testejä.	Luottamus ystäviin	Ystävät	Sosiaalinen pääoma	Yhteisöllisyys
Nuori 4: Tuota tietenkin, jos niinku kysytään minun, vaikka mielipidettä ja sitte otetaan mukkaan, jos vaikka muut nuoret lähti jonnekin kysyttiin, tuunko miekin.	Muut nuorisokodin nuoret	Nuoret	Sosiaalinen pääoma	Yhteisöllisyys
Nuori 5: Jokaisella oli keittiövuoro tiettyyn päivään viikosta, laittaa ruuat ja pois. Laittaa tiskit. Samana päivänä pyykkää ja sitten on kerran viikossa, siivotaan yhteisiä tiloja elikkä käytävät. Oma huone sitten loppuviihköstä, ihan peruskotihommia.	Yhteiset säännölliset arjen askareet	Toiminta	Sosiaalinen pääoma	Yhteisöllisyys
Nuori 2: Pieniä reissuja laskettelukeskuksiin.	Yhteiset retket ja toiminnot	Toiminta	Sosiaalinen pääoma	Yhteisöllisyys

Tutkimukseni tulokset eivät rakennu yksittäisiin lauseisiin vaan analyysini perustuu sisällönanalyysin luokitteluprosessiin. Analyysin kattavuus tarkoittaa aineiston tulkintaa kokonaisuutena. (Mäkelä 1990,53). Käytän tutkimuksen analyysiosiossa suoria lainauksia, jolloin lukijalle avautuu mahdollisuus tulkita aineiston validius. Tutkimuksen luotettavuudesta kirjoitan enemmän luvussa 4.5 Tutkimuksen eettisyys ja luotettavuus.

5 Nuorisokodin yhteisöllisyys nuorten kokemana

Kuvaan tässä luvussa haastatteluaineistoa ja analysoin aineistoa nuorisokodin yhteisöllisyyttä aineiston pohjalta. Arjen konteksti kulkee koko ajan tukien yhteisöllisyyden käsittelyä. Arkiset askareet ja yhteiset toiminnot ovat niitä, jotka esiintyvät nuorten vastauksissa. Jokaista haastateltavaa nuorta yhdisti samankaltainen tilanne eli sijoitus nuorisokotiin. Laadin haastatteluihin teemahaastattelurungon (Hirsjärvi & Hurme 1991, 41), joka mahdollisti haastatteluiden etenemisen omalla painollaan. Haastattelukysymykset pohjautuivat teemoihin ja olen yhdistänyt ne tutkimuksen keskeisiin käsitteisiin.

5.1 Nuorisokoti nuoren väliaikainen koti

Nuorisokodin tehtävinä ovat kasvatus ja huolenpito, kun vanhempien kyky huolehtia nuoresta on alentunut tai nuori käyttäytyy vahingoittavasti itseään kohtaan. Nuorisokoti sijaishuoltopaikkana on määritelty nuoren kokoaikaiseksi korvaavaksi huolenpidoksi, joka on järjestetty kodin ulkopuolisena sosiaalialan ammattihenkilöiden työskentelynä. Sijaishuolto on lähtökohdiltaan väliaikainen tai pysyvä järjestely nuoren elämässä, kunnes hän täyttää 18 vuotta tai palaa takaisin vanhempiensa luo. (ks. Reinikainen 2009, 9–10.)

Yksi tutkimukseen osallistuneen nuoren, (nuori 4), kommentti kuvaa erittäin hyvin, miten yhteiskunnassa ajatellaan nuorisokodista. Hänen ystävät olivat kysyneet; *mitä sä olet tehnyt*, kun nuori kertoi olleensa nuorisokodissa. *Jotkut luulee, että mä oon joku nuorisorikollinen.* (ks. Pösö 1990.) Nuorisokoti on nuorelle ”pakonomainen” yhteisö, jonne joudutaan, mutta joissakin tapauksissa nuorella on oma halu sijoitukseen.

Siis alun perin minun piti olla täällä jonku muutaman viikon vaan ja tuota en mie aluksi tykännyt yhtään mitään. tuota ku ei tuntenut yhtään ketään. mutta loppujen lopuksi mie olin omasta päätöksestä, pakko oli. (nuori 4)

Sijoitus tehdään vanhempien, nuoren ja sosiaalihuollon ammattihenkilöstön yhteisellä päätöksellä. Kaksitoista vuotta täyttäneellä lapsella on oikeus tulla kuulluksi (Hallintolaki 34§, 434/2003) ja hän voi käyttää puhevaltaansa huoltajan tai muun laillisen edustajan ohella häntä itseään koskevassa lastensuojeluasiassa (Lastensuojelulaki 13.4.2007/417, 21§). Lopullisen päätöksen nuoren sijoituksesta tekee sosiaalihuollosta vastaavan toimielimen määräämä ammatillisen kelpoisuuden täyttävä henkilö. (Lastensuojelulaki 13§,

12.2.2010/88.) Nuorten sijoitus nuorisokotiin perustuu lähtökohdiltaan nuoren sen hetkiseen tilanteeseen ja sijoittamisen pituutta ei voida etukäteen määritellä. (ks. Kalland & Sinkkonen 2001, 514.) Lastensuojelulaissa (30.12.2010/1380) 47§:ssä huostassapidon ja sijaishuollon kesto määritellään sanalla toistaiseksi. Nuori voi palata kotiin, kun hänen ja perheen olosuhteet ovat kohentuneet siinä määrin, että sijoitukseen liittyvät perustelut eivät enää täyty ja sijaishuoltoa ei nähdä lapsen edun mukaiseksi. (ks. LSL 4§, 40§)

kolme vuotta. tai siis kaksi vuotta olin täällä ja tuota jonkun aikaa tuossa itsenäistymisasunnossa, vähän matkan päässä. ett´siellä mä olin puol´ vuotta, vähän päälle. omaan asuntoon. (nuori 4)

no, nyt oon 4 kk ollu ja vuos sitten olin puoli vuotta, noin yhteensä 9 kk. (nuori 3)

Viimeksi kun laskin niin ainakin 5 vuotta, ainakin yhteensä. (nuori 5)

Haastateltavien nuorten nuorisokotisijoitus asettui yhdeksästä kuukaudesta viiteen vuoteen. Yhden nuoren sijoittaminen muodostui kahdesta eri ajanjaksosta. Kaksi nuorta oli asunut itsenäisesti jo muutaman kuukauden ajan. Näin nuorten yhteisöllisyyden kokemukset nuorisokodissa toivat haastatteluun erilaista näkökulmaa. Pidempään asuneilla nuorilla on syvällisempi käsitys ja kokemus nuorisokodista yhteisönä. Käsittelin kuitenkin jokaisen nuoren vastauksen ainutlaatuisena tietona sijoitusajan pituudesta huolimatta ja esitän nuorten kokemukset heidän kertomina.

5.2 Nuoren tulo nuorisokotiin

Yhteisöllisyyden rakentuminen alkaa jo nuoren tulovaiheessa. Nuorisokoti on sijaishuoltopaikka, jossa on määritelty kirjallinen toimintamalli siitä, mitä huomioidaan nuoren tullessa nuorisokotiin ja mikä on työntekijöiden osallisuus saapumistilanteessa. Nuorelle varataan tarpeeksi aikaa tulotilanteeseen, ohjataan tutustumaan nuorisokodissa jo asuviin nuoriin ja nuorisokodin henkilökuntaan. Saapumiseen ja sijoituksen liittyvät asiat käydään läpi nuoren iän ja kehitystason määrittämässä tahdissa. Nuoren sopeutumista lisää nuorelle varattu kalustettu huone, jota nuori voi sisustaa sitä halutessaan. Tavoitteena on turvallinen ja tervetullut kokemus nuorelle. (Saastamoinen 2008, 107; Lastensuojelun keskusliitto 2004, 19–20.) Tutkimuksessa olevassa nuorisokodissa ennen uuden nuoren

tuloa nimetään omahoitaja tai omahoitajat. Omahoitajan tehtäviin kuuluvat nuoren sopeuttaminen nuorisokotiin, selvittää nuoren kanssa hänen sen hetkinen tilanne, aikaisemmat olosuhteet ja rakentaa nuoren arkea nuorisokodissa. Nuoren oma hoitaja perehdyttää hänet talon tavoille ja tukee häntä tarvittaessa.

Ihan hyvin otettiin vastaan, ei ole mitään sanomista. Ohjaajat auttavat sopeutumaan. (nuori 1)

Siitä on aikaa, mulla oli hyvä kaveri täällä, se lähti, sen kanssa olin aika paljon täällä. nyt olen hyvin sopeutunut tähän. (nuori 2)

Jotenki oli semmonen aika perinne, oli että mentii ovelle, mentiin porukalla ovelle ja sanottiin, että kuka sä oot. Se sitte jäi ku lähti, muutti nuoria pois, jotka oli siinä aina mukana. (nuori 5)

Haastateltavat nuoret kokivat nuorisokotiin saapumisen ”positiivisena” kokemuksena. Nuoren sopeutumiseen vaikutti myös ystävä, joka oli kertonut omasta kokemuksestaan tutkimuksessa olevasta nuorisokodista. Vastasijoitetulla nuorella oli tietoa siitä, mihin ja minkälaiseen nuorisokotiin hän on menossa. Pidempään olleet nuoret, jotka olivat jo sopeutuneet, kehittivät uuden systeemin nuoren vastaanottamisesta nuorisokodille. Haastattelussa ei ilmennyt nuorten kokemuksia jo nuorisokodissa olevien nuorten osallisuudesta uuden nuoren vastaanottamiseen.

Nuorisokotiin sijoitetuille nuorille on ensisijaisen tärkeää tiedostaa ja tutustua sijaishuoltopaikkaan etukäteen. Haastattelussa ei käynyt ilmi, olivatko nuoret saaneet tietoa tulevasta nuorisokodista muilta kuin kavereilta, ja olivatko nuoret käyneet tutustumassa tulevaan sijoituspaikkaan. Laituri-projektissa on kehitetty sijaishuollon kriteereitä, joiden mukaan nuorelle ja hänen vanhemmilleen järjestetään tutustumiskäynti sijaishuoltopaikkaan ennen varsinaista sijoitusta. Käynnin tarkoituksena on tutustua sijaishuoltopaikan henkilökuntaan ja kasvuympäristöön, jolloin nuori, vanhemmat ja nuoren asioista vastaava sosiaalityöntekijä varmistavat, että paikka on nuorelle sopiva ja hänen tarpeitaan vastaava. Tavoitteena on luoda turvallinen ja luotettava vuorovaikutussuhde nuoren ja henkilökunnan välille. Jokaiselle nuorelle on määrätty oma hoitaja, joka ensisijaisesti huolehtii nuoren asioista ja on mukana nuoren verkostotapaamisissa yhdessä nuoren kanssa. (Lastensuojelun keskusliitto 2004, 18, 22; Saastamoinen 2008, 106–107.)

5.3 Nuorisokodin arki ja toiminta – yhteisöllisyyden avaimina

Yhteisöllisyyden rakentuminen syntyy arjen toiminnoista, joissa yksilöllä on yhteinen tavoite. Yhteisöllisyys syntyy myös yhteisestä tekemisestä, jossa yhteisön jäsenet ovat mukana tuottamassa kaikille yhteistä hyvää. Arki on toiminnallinen prosessi, jossa asiat etenevät ajallisesti hetkittäin. (Törrönen 2012, 10.) Säännöllinen arjen toiminta kotitöineen tuovat nuorille vastuullisuutta, elämäntaitoja ja osallisuutta. Säännöllisen päivärytmin opettaminen valmentaa nuoria tulevaan palkkatyön vaateisiin ja samalla sosiaalistaa heitä yhteiskuntaan. (Törrönen 1999, 76,100–101.)

Nuorisokodin arkeen sisältyy säännöllinen päivärytmi, joka etenee normaalien toimintojen mukaisesti: Herätys, aamupala, kouluun lähteminen, välipala, koulutehtävien tekeminen, päivällinen, harrastukset, iltapala ja nukkumaanmeno. Nuorisokodin päivärytmi on nuorelle kuntouttavaa toimintaa. Arjen rytmitys ja toiminnallisuus luovat turvallisuuden tunnetta ja elämäntaitojen taitoja. Nuori saa nuorisokodin arjessa yhteisöön kuulumisen tunteita osallistumalla yhteisiin toimintoihin. Nuorisokodin kotiaskareiden lisäksi nuoret osallistuvat harrastuksiin, nuorisopalaveriin, retkiin ja vuosikalenteriin kuuluviin tapahtumiin kuten joulu, juhannus, syntymäpäivät. Nuorisokoti pyrkii näillä toiminnoillaan, kuntouttavan elementin lisäksi, luomaan nuorelle ne puitteet, jotka ovat perusta nuoren hyvinvoinnille. Nuorisokodin nuorille luodaan samankaltainen strukturoitu arki huomioiden yksilöllisyyden tuomat tekijät.

*Viikonloppusin tehään ruokaa ketkä ovat paikalla ohjaajien kanssa.
Maanantaina siivotaan yleiset tilat ja keksiviikkona oma huone siivotaan.
Keskiviikkona on nuorten palaveri ja torstaina liikuntavuoro tuossa salissa. (nuori 1)*

*Jokaisella oli keittiövuoro tiettyyn päivään viikosta, laittaa ruuat ja pois.
laittaa tiskit. samana päivänä pyykkää ja sitten on kerran viikossa, siivotaan yhteisiä tiloja elikkä käytävät ja tämmöstä. oma huone sitten loppuviikosta, ihan peruskotihommia. (nuori 5)*

Nuorten kuvaus nuorisokodin päivästä oli samankaltainen. Nuorten päivärytmiin kuuluvat olennaisesti kotityöt ja toiminnot, joissa vuorovaikutus ja sosiaaliset suhteet kehittyvät ja niiden ylläpitäminen vaativat niin nuorten kuin nuorisokodin aikuisten osuutta siihen. Nuorisokodin nuoret ja työntekijät jakavat ja sopivat yhdessä arkeen liittyvät tehtävät. Yhteisönä se pyrkii luomaan nuoren arjen kodinomaiseksi ja luotettavaksi yhteisöksi,

jossa tuetaan nuorta erilaisiin elämäntapahtumiin. Strukturoitu arki on perusta nuoren selviytymiseen eteen tulevilla hankalilla tilanteilla. Vuosikalenteritapahtumat, vapaa-aika ja koulun loma-ajat, jotka poikkeavat arjesta, lisäävät nuorten taitoa hallita omaa elämäänsä.

Pikkujoulut oli joskus joulun aikaan aina. talvella menttiin hiihtokeskus X:lle. sitte oli näitä lyhyempiäkin päiväreissuja, jossakin vaiheessa lähettiin käymään X-kaupungissa niin ku päivän ja näin. se oli vähän niin ku shoppailureissu. me ajettiin sinne ja kaikki sai mennä, tietenkin riippu nuoresta, sovittiin paikka millon mennään syömään tai millon pittää tulla johonkin, sitten sielä sai olla vapaasti. (nuori 4)

välissä ei kivoja, joskus mukavia juttuja. Nyt on keksiviikkona nuorten palaveri, torstaina on salivuoro. Nuorten kokoukset; en tiä, aika turhaan mun mielestä. ei niitä oikein tarvi, siinä on enimmäkseen joitain viikon juttuja, joitakin tiedote-asioita, tämmöstä. se on vaan sitä oman ajan tuhlausta siinä. (nuori 2)

Nuorten keskuudessa nuorisokodin ulkopuolelle tehdyt toiminnot ja matkat olivat mieluisia ja niistä puhuttiin jälkikäteen. Nuorille annetaan omia vapauksia toimia uudessa ympäristössä sovittujen tapaamisten ja sääntöjen mukaisesti. Näin itsenäinen toiminta ja päätöksenteko vahvistavat nuoria käyttäytymään yhteiskunnan normien mukaisesti. Pöösön (1990) sanoin laitossijoituksen toiminta liitetään kasvatukselliseen aspektiin. Esi-merkkinä tästä on nuorten lomakäytännöt omaan perheeseen – yhteiskuntaan. (mt., 195.) Nuorisokoti tarjoaa omalla ja nuorten perheiden yhteisellä suunnitellullaan ja toiminnallaan vahvistusta nuorten elämänhallintaan kontrollin ja huolenpidon puitteissa.

5.4 Nuorten oma aika ja paikka nuorisokodissa

Haastattelussa olevien sijoitettujen nuorten asumisen aika vaihteli. Nuorten sopeutuminen ja kasvaminen yhteisön arkeen oli vakiintunut niillä nuorilla, jotka olivat olleet pidempään sijoitettuna nuorisokodissa. Yhteisöön mukautuminen ja siinä toimiminen vie oman aikansa, jota nuori käsittelee itsenäisesti ja ammatillisen yhteisön tukemana. Eri-laisten tunteiden käsittelemiseen nuori tarvitsee toista ihmistä.

surullinen olo; en mie tarvi kettään taputtelemaan olan päälle. (nuori 2)

lohduttaminen; äiti tai sitten joku hyvä kaveri, kyllä mie voin ohjaajille sanoa, ei sillä ole väliä kuka se on. (nuori 3)

surullinen olo; kyllä siitä jos kerrotaan jollekin tai joku huomaa kyllä silloin ohjaajat tiettenkin ekaksi kyssyy jotakin, "onko joku". yleensä ne osas lohuttaa. (nuori 5)

lohduttaminen; äiti tai sitten joku hyvä kaveri, kyllä mie voin ohjaajille sanoa, ei sillä ole väliä kuka se on. (nuori 3)

Nuorisokoti koettiin paikkana, jossa voi tuntea erilaisia tunteita, joita käsitellään etupäässä ohjaajan kanssa. Äidin ja ystävien merkitys korostui myös lohdutuksen antajana ja luottamuksellisena henkilönä. Luottamuksen tunne ilmenee henkilökohtaisten asioiden kertomisena ja uskalluksena tuoda esille erilaisia tunteita. Tällöin yhteisö tunnetaan turvalliseksi, jossa tuetaan, lohdutetaan ja autetaan elämässä eteenpäin. Sijoitettu nuori tarvitsee yhteisöjen, nuorisokodin työntekijöiden ja läheisten ihmisten ohjausta oikeanlaisiin päätöksiin vastoinikäymisten edessä. Nuorisokoti on nuorelle aineellisen turvallisuuden antaja ja nuoren psyykkiset voimavarat muodostuvat yhteisöissä vuorovaikutuksellisisissa toiminnoissa. (ks. Röbelinen 2008, 132.)

Uusi yhteisö ja elämäntilanne hämmästyttävät nuorta ja hän voi kokea olonsa surulliseksi oman tilanteensa suhteen, jolloin nuorelle on annettava mahdollisuus yksinoloon. Nuoren sijoittamisessa nuorisokotiin on noudatettava nuoren oikeuteen hyvään hoitoon ja kasvatukseen ja hänelle on turvattava oikeus yksityisyyteen ja mahdollisuus omaan identiteetin kehittymiselle välttämättömään omaan tilaan (ks. Rätty 2012, 444; Saastamoinen 2008, 88). Nuorisokodissa nuorella on oma huone, jossa hänellä on mahdollisuus omaan tilaan ja yksityisyyteen.

noh esimerkiksi joku tulee huoneeseen, saatan sanoa, että mie haluan olla yksin vähän aikaa. (nuori 3)

noh, tuota kyllä sitä voi olla omassa huoneessa yksin jos haluaa. sitte jos joku ohjaaja tuli jotakin puhumaan sano asiasta asiallisesti niin jätti kyllä ne rauhaan.: kyllä neki (nuorisokodin muut nuoret) anto olla rauhassa, oven sai lukkoon. (nuori 4)

Nuoret kokivat saaneensa omaa tilaa sitä halutessaan. Nuoren yksilöllisen tilan kunnioittaminen ja mahdollistaminen ei kadota yhteisöllisyyden merkitystä. Yhteisöllisyys ja yksilöllisen olemuksen kunnioittaminen vahvistavat myös yhteisön kollektiivisuutta. Nuoret kykenivät ilmaisemaan sanoilla ja omalla toiminnallaan halua olla yksin, ja siihen

heille annettiin mahdollisuus. Kukaan nuorista ei sanonut oman huoneen olevan rangauspaikka vaan he kokivat sen yksityisenä paikkana, jossa voi olla rauhassa.

5.5 Nuorisokodin säännöt ja niiden merkitys

Pösön (2004) koulukotitutkimuksessa yhteisöllisyys on tunne yhteisöön kuulumisena, joka muodostuu osallisuutena vastuullisiin tehtäviin, asioiden selvittelyihin ja yhteisökokouksiin (mt., 42). Yhteisö, oli se sitten nuorisokoti tai harrastusyhteisö, luo omat norminsa. Nuorisokodin nuoret ovat lastensuojelun asiakkaita, jotka ovat sijoitettuna erilaisen syiden johdosta. Lastensuojelun asiakkuus merkitsee nuoren olosuhteiden muuttumisen sellaiseksi, jossa nuoren kehitys ja kasvatus ovat vaarassa tai nuori on vahingollinen itseään kohtaan, omalla käytöksellään. Tällöin nuorisokodin tarkoituksena on ohjata nuoren arkea yhteisöllä, jossa säännöt ovat kaikille samat. Jokaiselta nuorelta vaaditaan omaa osuutta yhteisiin toimintoihin kuten osallistumisena kotitöihin ja yhteisökokouksiin. Nämä arkiset vaatimukset ovat nuorisokotiin liittyviä sääntöjä, jotka jokapäiväisessä toiminnossa ovat itsestään selviä ja niiden noudattaminen ja noudattamisen jättäminen merkitsevät erilaisia seurauksia. Saastamoinen (2008, 150–151) toteaa, että lastensuojelulaitoksen säännöt määrittelevät nuorisokodin toimintatavat ja yhteisesti sovitut asiat, jotka mahdollistavat arjen sujuvuuden. Nuorisokodin sääntöihin määritellään muun muassa kotiintuloajat, nuoren puhelimen käyttö öiseen aikaan ja päihteiden käyttäminen.

Säännöt: jotkut ovat ihan ok! ihan siedettävissä, jotkut ei, jotkut tämmöset, että arkisin kymmeneltä nukkumaan, ei voi tulla uni kymmeneltä. sais olla yhteentoista, että vois telkkaria katella, jotakin, ei tuu mieleen, nukkumaan meno, telkkari olisi hyvä juttu. (nuori 2)

noh, en mie oikein tiää. kyllä täällä on säännöt ok! Rennommat sillee ku kotona. noh, sekin jos tulee myöhässä vaikkapa vartin tai tunnun niin välillä otetaan pois siitä huomisen ajasta tai huomenna ei sillee saa lähteä mihinkään. (nuori 3)

Nuoret olivat tyytyväisiä nuorisokodin sääntöihin, eivätkä halunneet muuttaa niitä. Säännöt liittyivät yleensä arkeen kuten kotiintuloaikoihin, käyttäytymiseen ja osallisuuteen. Yksi nuori halusi muuttaa sääntöjä liittyen nukkumaanmeno-aikaan ja mahdollisuuteen television katseluun omassa huoneessaan. Nuoret tiesivät hyvin tarkkaan, mitä sääntöjen rikkomisesta seuraa; yhteydenpitoa rajoitetaan ja liikkuminen nuorisokodin ulkopuolella sallitaan ohjaajan seurassa. Nuorisokodin säännöt tukevat nuoren hoitoa ja kasvatusta,

joista huolehtivat nuorisokodin työntekijät nuoren sijoitusaikana (ks. laki lapsen huollosta ja tapaamisoikeudesta 1§). Säännöt nuorisokodissa eivät liity lastensuojelulain mukaisiin rajoituksiin. Yhteiskunta odottaa normien mukaista käyttäytymistä ja nuorisokodin tavoitteena on vaikuttaa nuorten asenteisiin, arvoihin ja ulkoiseen käyttäytymiseen (ks. Känkänen 2013).

[– –] ei kannata mitään tyhmää tehdä. [– –]

(sääntöjen rikkominen): yleensä liikut lähtee. kyllä ohjaajan kanssa saa käydä kaupassa. oon mie nyt muutaman kerra saanut viikon rajoituksia, en nyt. kyllä se meni istumalla. pakkohan se oli. olen ollut toisessa laitoksessa, tämä on parempi. se oli aika paljon tiukempi. (nuori 2)

tosi rennot (säännöt). ainakin ite oon sillee aatellu, jaa en muuttais sääntöjä. [– –]muutaman kerran oon karannu se on täältä, niin sillo tuntu hirveen kovalta se rangaistus ku piti vaan olla. ei saanu nähä kettään, ei ollu puhelimii, ei ollu mittään. näin, mutta jälkehen päin miettii niin hyvä, oppii siitä ainakin, viikko yleensä. (nuori 5)

Haastattelussa yksi nuori uskaltautui kertomaan omasta karkaamisestaan nuorisokodista. Hän koki karkaamisesta saadut seuraukset kohtuuttomalta juuri sillä hetkellä, mutta jälkeenpäin nuori hyväksyi rangaistuksen sääntöjen rikkomisesta oikeudenmukaisena asiana. Nuorisokodilla on oikeus rajoittaa nuorten liikkumista ja yhteydenpitoa. Nuorisokoti sijaishuoltopaikkana on velvollinen ja vastuussa sijoituksen toteutumisesta (ks. Korkiamäki 2008, 186–192).

5.6 Nuorisokodin yhteisöllisyys vahvistuu

Nuorisokotia voidaan luokitella joukkona nuoria, joille on asetettu yhteinen tarkoitus, päämäärä tai tehtävä. Nuorisokodin ja sen yhteisöllisyyden käsitteellä on eroavaisuus; nuorisokoti on nuorten ja nuorisokodin henkilökunnan välisen sosiaalisten suhteiden järjestelmä ja yhteisöllisyys muodostuu heidän kuulumisena johonkin pysyvään ja pitkäkestoiseen ihmissuhdeverkostoon. Nuorisokoti on nuoren vapaaehtoinen tai ”pakonomainen” yhteisö, jonka yhteiskunnallinen velvoite on nuoren hyvinvoinnin tukeminen. (Jaakkola 2015, 28.) Nuorisokoti koostuu nuorista, joita yhdistää vertaistuellinen tekijä. Nuori joutuu nuorisokotiin, koska nuoruus voi tuoda mukanaan vaikeita elämänvaiheita, joista nuori eikä hänen huoltajansa kykene muilla keinoin selviämään. Nuorisokodissa nuoret ja työntekijät toimivat yhdessä yhteisöllisesti. Yhteisöllisyyden syntyminen ei toteudu

jonkin menetelmän kautta vaan se tarvitsee vuorovaikutuksellisia suhteita yksilöiden välillä. Yhteisöllisyyden kehittymisessä yksilöt tuntevat itsensä hyväksytyksi ja arvokkaaksi siinä yhteisössä, jossa he toimivat yhdessä. Yhteisössä toimitaan yhteisen arkisen hyvinvoinnin hyväksi ja silloin ystävyysuhteiden syntyminen on mahdollista uudessa ympäristössä. Nuorelle ystävyys ja nuorisokodin henkilökunnan yhteinen vuorovaikutuksellinen toiminta saavuttaa asioita, joita Merja Sinkkosen-Tolpin (2005, 51) mukaan nuori ei välttämättä yksin onnistu siihen tai se on hänelle äärimmäisen hankalaa.

Nuorten kommentteja ystävästä ja ystävän ominaisuuksista:

ei mulla ookkaan ku hyviä ystäviä. Niihin pystyy luottaan. pystyy puhumaan niitten kanssa asioista. eipä silleen ole, mutta kaikkien kaveri oon. en halua muille puhua ku omalle ohjaajalle ja yhdelle toiselle työntekijälle. Nuori 2:

siis meillä oli tavallaan oma täällä porukka, jossa me oltiin ja näin.meitä oli yhteensä 3-4. että me siinä porukassa oltiin, koska mä olin suurimman osan ajan yläkerrassa, jossa asui vanhemmat (nuoret). niitten kanssa tuli eniten oltua. 1 poika ja 1 tyttö oli oikeastaan oli mejän porukka. vieläkin minä niitten kanssa hengaan.

siis tulee mulla välillä tulee käytyä täällä (nuorisokoti). aika vasta, siitä ei ole kovin pitkä aika, aina ei kerkiä ja aina täältä ei pysty käymään, ei voi tulla jos vaikka juuri tämmönen yhteinen vaikka sali-vuoro, ai pysty tulemaan.Hyvä ystävä, jolle voi puhua asioista ja luottaa. Luotan ohjaajiin. (nuori 4)

ohjaajia oli joitakin. ettei oikein joitten ei tullu toimeen välttämättä. (Nuori 5)

Nuorten ystävyysuhteet jakaantuivat nuorisokodin ulkopuolelle ja nuorisokodin sisällä muodostuneisiin ystävyysuhteisiin. Yhden nuoren ystävät koostuivat nuorisokodin kaverista, joiden kanssa ystävyys on säilynyt. Nuorisokoti koettiin paikkana, jonne nuori on tervetullut käymään silloin, kun se nuorisokodin toiminnan kannalta on mahdollista. Yhteisöllisyyden sidos kannattaa vielä nuorta nuorisokodista muuttamisen jälkeen. Tällöin nuorisokodin yhteisöllisyys on vahvistanut nuoren sosiaalista pääomaa, joka on vaahtunut syntyäkseen yhteisön jäsenten keskinäistä avointa tukea, kommunikaatiota ja osallisuutta. (ks. Saari 2011, 261; Vesikansa 2000,2.) Sosiaalinen pääoma on kontekstisidonnainen ja jatkuvassa liikkeessä. Nuorten sosiaalinen pääoma on vuorovaikutuksessa yhteisön jäsenten kanssa ajallisesti, paikallisesti ja kulttuurisesti. Sosiaalisen pääoman kannalta on tärkeää, että nuorten sosiaalisissa ympäristöissä tuetaan ystävyysuhteita.

6 Johtopäätökset ja pohdinta

Tutkimuksessani olen kuvannut nuorisokotiin sijoitettujen nuorten arkea ja sitä, miten yhteisöllisyys esiintyy nuorten vuorovaikutuksessa. Keskeisinä elementteinä on ollut tutkimukseen osallistuneiden nuorten kokemustiedon painottaminen, yhteisöllisyyden tunnistaminen ja nuorisokodin käsittäminen sosiaalisesti tilaksi. Tarkastelun kohteena on ollut yksi nuorisokoti yhteisönä, arjen elinympäristönä ja vertaisryhmänä. Olen pyrkinyt tulkitsemaan nuorisokotiin sijoitettujen nuorten kokemuksia yhteisöllisyydestä. Nuorisokotiyhteisön lisäksi esiintyy muita nuorille tärkeitä yhteisöjä kuten ystävät, perhe-, koulu- ja harrastusyhteisöt.

Nuorisokoti yhteisönä huomioi nuorten sen hetkistä elämäntilannetta ja pyrkii tukemaan ja ohjaamaan strukturoitua arkea huomioiden nuorisokodissa olevat normit. Lastensuojelu instituutiona nuorisokoti käsittää ammatillisen funktion, jossa nuorten yksilölliset tarpeet huomioidaan yhteisön toiminnassa. Yhteisön ja yhteisöllisyyden merkitystä ei useinkaan havaita nuorten hyvinvoinnin tuottajana, vaan se kiinnittyy enemmänkin nuorten yksilöllisten kokemusten käsittelemiseen.

Tutkimuksessani esitän nuorisokodin yhteisöllisyyden ilmentymiä viiden nuoren kokemuksina. Tämän perusteella ei voida tehdä yleispäteviä tulkintoja nuorisokodin yhteisöllisyydestä, koska tutkimus on pintaraapaisu yhdestä nuorisokodista. Tutkimuksessani olevan nuorisokodin yhteisöllisyys näyttäytyy enemmänkin positiivisena ilmiönä, johon on vaikuttanut optimistiset oletukseni nuorisokodeista nuorten hyvinvoinnin tuottajina. Toivon tutkimukseni herättävän ajatuksia ja keskustelua nuorisokodista yhteisönä ja miten yhteisöllisyys esiintyy arjen kontekstissa.

Nuorten haastattelu tuntui aluksi mahdottomalta ajatukselta, mutta mielenkiintoiselta aineiston hankinnalta. Tutkimuksen alussa oli vaikea löytää nuorisokoti, joka on kiinnostunut tutkimuksestani. Jälkikäteen ajateltuna olisi ollut viisasta etsiä aktiivisemmin nuorisokoteja ja panostaa tutkimuksen markkinointiin enemmän, jolloin tutkimusaineistosta olisi ollut monipuolisempi. Tutkimukseni voidaan luokitella tapaustutkimukseksi ja esittää nuorisokotia positiivisena yhteisönä. Nuorisokotiin lastensuojelulaitoksena (ks. Pösö

1999, 185) liitetään paljon negatiivisia piirteitä, joten on ainutlaatuista pitää nuorisokotia positiivisena yhteisönä ja yhteisöllisyyden muodostajana.

Haastattelutilanteet olivat rentoja, mutta jälkeensä huomasin, että haastatteluista puuttui syvälinen vuoropuhelu. Haastattelun jälkeen mieleeni tuli useita tarkentavia kysymyksiä, jotka olisivat täydentäneet nuorisokotia yhteisönä. Yksilöhaastattelun lisäksi toinen haastattelukerta tai ryhmähaastattelu olisi tuonut aineistoon syvällisemmän näkökulman. Lisäksi yhteisöllisyys aiheena vaati kysymysten konkretisointia, joka merkitsi tutkijalle selvittää, mitä yhteisöllisyys tarkoittaa. Yhteisöllisyys käsitteenä on selkiintynyt tutkimuksen edetessä. Nuorten tutkimuskysymykset liittyivät arjen kokemuksiin nuorisokodissa, ja miten yksilöllisyys ilmenee nuorten haastatteluissa, ja mitkä tekijät muodostavat nuorisokodin yhteisöllisyyden. Tämä lastensuojeluun liittyvä tutkimus on (vrt. Korkiamäki 2013, 41) luonteeltaan nuorten ongelmiin sidonnainen ja yhteisölliset voimavarat tulevat esille ystävyssuhteina, toimintana, vastuuna ja osallisuutena.

Nuoret kokivat nuorisokotiin saapumisen hyvänä. Nuorisokodin ensivaikutelma ja vastaanottaminen on merkittävä tekijä nuorille, joille nuorisokoti yhteisönä on vieras paikka. Tulovaiheessa ohjaajat ja ennestään tutut ystävät, jotka olivat sijoitettuna nuorisokotiin, auttoivat nuoren saapumista positiivisella tavalla. Nuoren oli helpompaa sopeutua nuorisokotiin, kun ystävä oli kertonut hänelle kyseessä olevan nuorisokodin toiminnasta. Mielienkiintoista oli kuulla nuorisokodin nuorten kehittäneestä uuden nuoren vastaanottamisen systeemistä, joka oli käytössä siihen saakka kunnes osa nuorista muutti pois.

Nuorisokotia voidaan ajatella epävirallisena yhteisönä, joka määrittyy virallisen lastensuojelun sosiaalityön kautta. Nuorisokoti arjen kontekstista näyttäytyy nuorten osallistumisena, vaikuttamisena ja vuorovaikutuksellisenä toimintana. Nuoret toimivat subjekteina, mutta nuorisokodin työntekijät määrittävät sen, miten nuorten tulee toimia ja vaikuttaa siinä yhteisössä. Nuorten osallistuminen on kaksijakoinen, sillä nuorisokodin nuorille määritellään osallistuminen esimerkiksi kotitöihin, yhteisökokouksiin ja muihin toimintoihin. Toinen jako nuorten osallisuuteen liittyvät harrastukset ja ystävät, joissa nuoret määrittävät osallistumisensa itsenäisesti.

Nuorisokodin arki näyttäytyi tavallisena elämänä, jossa nuorisokodin toiminnot, koulunkäynti, harrastukset, perheen ja ystävien tapaaminen jäsensivät nuorten elämää. Arkea

värittä loma-aikoina tehdyt matkat ja vuosikalenteriin liittyvät tapahtumat ja juhlat. Nuorten strukturoituun päivään sisältyivät nuorisokodin työntekijöiden johdonmukainen kasvatus, tuki ja nuorisokodin säännöt. Nuorten kokemukset nuorisokoti yhteisönä ja yhteisöllisyyden tuottajana olivat positiivisia. Täten voin todeta, että nuorisokoti on yhteisö, jonka toiminnallisuus rakentaa yhteisöllisyyttä ja siten yhteistä hyvinvointia. Yhteisön vuorovaikutuksellisuus ja arjessa tapahtuvat toiminnot ovat sitä arkea, jossa nuori tuntee olevansa tärkeä ja kuuluvansa joukkoon. Tässä tutkimuksessa totesin nuorisokodin arjen rytmityksen ohella nuorisokodin sääntöjen merkityksen yhteisöllisyyden syntymiseen. Yleensä nuoret hyväksyivät säännöt, mutta sääntöjen hyväksyminen vaati aikaa. Nuoret rikkoiivat sääntöjä, mutta kritisoiivat sääntöjen rikkomisen seurauksia. Jälkikäteen nuoret totesivat ”rangaistuksen” olleen oikeutettua. Nuorisokodissa sääntöjen rikkomisesta ei rangaista vaan sääntöjen rikkoisesta tulee seuraamus.

Tutkimukseni osoittaa nuorten laitossijoituksen tukevan nuorten hyvinvointia. Yhteiskunnassa tulisi huomioida nuorten kokemukset ja myös nuorten yksilölliset näkökulmat ja heidän äänensä tuominen esille. Nuorisokoti ei ole mikä tahansa paikka, jonne nuoret sijoitetaan, eikä ole nuoren oma koti, jossa asutaan vanhempien ja sisarusten kanssa. Vastassa ovat nuorisokodin työntekijät, jotka ovat sosiaalialalle kouluttautuneita ja vastuussa olevina on huolehtia ja kasvattaa nuorista ”ehjiä” nuoria. Nuorisokodin työntekijöillä on ammatillinen ote ja lastensuojelullinen velvollisuus nuoriin nähden. Lastensuojelun sijaishuollon työkenttään on liitetty perhekeskeinen työskentely, jossa perheillä on mahdollista olla mukana nuoren elämässä hänen sijoitusaikanaan. Tutkimuksessa olevassa nuorisokodissa nuoret tapasivat perheitään mahdollisuuksien mukaan.

Olen todennut jo aiemmin, että tutkimukseni on osa nuorten kokemuksista ja ajatuksista nuorisokodin yhteisöllisyydestä. Uusia tutkimuksia olisi hyvä tehdä lisää lastensuojelulaitoksien ja perhekotien arjesta ja siitä, onko sijoituspaikan yhteisöllisyydellä merkitystä ja vaikuttavuutta sijoituksen keston. Toinen tutkimuksellinen aihe liittyy tämän päivän keskusteluun laitossijoituspaikkojen lopettamiseen ja siirtymiseen ennaltaehkäisevään lastensuojelutyöhön ja perhehoitoon. Tutkimus voisi kohdistua nuoriin, jotka ovat laitossijoituksessa tai perhehoidossa. Kohderyhmänä nuoret ilmaisevat verbaalisesti hyvin ja sanovat mielipiteitään aidosti.

Loppupäätelmänä voin todeta, että nuorten sijoituspaikan yhteisö ja yhteisöllisyys vaikuttavat merkittävästi nuorten sopeutumiseen, viihtyvyyteen ja siten heidän hyvinvointiin. Nuorisokodin toiminta on vastavuoroista työntekijöiden ja nuorten keskuudessa. Tutkimuksessani olevan nuorisokodin työntekijän kommentti kuvaa heidän yhteisöä ja yhteisöllisyyttä: *Työyhteisömme on pääosin hyvä ja tiivis. Kannustamme toinen toisiamme ja vitsailemme paljon. Jokainen persoona tuo oman lisänsä työhön ja nuorten keskuuteen. Pyrimme luomaan nuorten yhteisöllisyyttä kannustamalla ja järjestämällä yhteisiä toimintoja sekä keskustelemme.*

Lähteet

- Aaltola, Juhani & Valli, Raine 2007: Ikkunoita tutkimusmetodeihin I. Metodien valinta ja aineistonkeruu: virikkeitä aloittelevalle tutkijalle. 2. korjattu ja täydennetty painos. WS Bookwell Oy. Juva.
- Aaltola, Juhani & Valli, Raine 2010: Ikkunoita tutkimusmetodeihin II. Näkökulmia aloittelevalle tutkijalle tutkimuksen teoreettisiin lähtökohtiin ja analyysimenetelmiin. 3. painos. WS Bookwell Oy. Juva.
- Aaltonen, Sanna & Heikkinen, Alpo 2013: Nuoret lastensuojelussa. Teoksessa Marjatta Bardy, Marjatta (toim.). Lastensuojelun ytimissä. Terveiden ja hyvinvoinnin laitos. Neljäs uudistettu painos. Juvenes Print. Tampere. 197–208.
- Aaltonen, Marjo & Ojanen, Tuija & Vihunen, Riitta & Vilén 2007. Nuoren aika. WSOY. 2. – 3. painos. Porvoo.
- Aapola, Sinikka 1999. Murrosikä ja sukupuoli. Julkiset ja yksityiset ikämäärittelyt. Suomalaisen kirjallisuuden seura. Helsinki.
- Angling, James P. 2004: Creating Well-functioning” Residential Care and Defining Its Place in a System of Care. Child and Youth Care Forum 33 (3), 175–192.
- Bardy, Marjatta (toim.) 2013. Lastensuojelun ytimissä. Terveiden ja hyvinvoinnin laitos. Neljäs uudistettu painos. Juvenes Print. Tampere
- Bauman, Zygmunt 2001: Community – Seeking Safety in an Insecure World. Cambridge: Polity Press.
- Bauman, Zygmunt 2004: Sosiologinen ajattelu. WS Bookwell Oy. Juva.
- Bion W R. 1979: Kokemuksia ryhmästä. Ryhmädynamiikka psykoanalyysin näkökulmasta. Weilin & Göös. Espoo. http://www.terveyskirjasto.fi/terveyskirjasto/tk.koti?p_artikkeli=onn00104 & p_teos=onn&p_selaus=. Viitattu 12.11.2014.
- Brown, Bradford B. & Dietz, Erin L. Informal Peer Groups in Middle Childhood and Adolescence. Teoksessa. Kenneth H., Rubin & William M. Bukowski & Brett, Lauser (toim.) Handbook of Peer Interactions and Relationships and Groups. Guilford Press. New York. 361–377.
- Clarkeburn, Henriikka & Mustajoki, Arto 2007: Tutkijan arkipäivän etiikka. Vastapaino. Tampere.
- Crisp, Richard & Turner, Rhiannon 2007: Essential social psychology. London: Sage.
- Dunderfelt, Tony 2011: Elämäkaaripsykologia. WSOYpro Oy. Helsinki.
- Ellonen, Noora 2008: Tuki ja kontrolli yhteisöllisenä resurssina. Vertaileva tutkimus nuorten lähiympäristön sosiaalisesta pääomasta. Teoksessa Roivainen, Irene & Nylund, Marianne & Korkiamäki, Riikka & Raitakari, Suvi (toim.): Yhteisöt ja sosiaalityö. Kansalaisen vai asiakkaan asialla? PS- kustannus. Jyväskylä, 157–172.
- Eskola, Jari & Suoranta, Juha 2005. Johdatus laadulliseen tutkimukseen. Gummerus. Jyväskylä.
- Eskola, Jari & Suoranta, Juha 2010. Johdatus laadulliseen tutkimukseen. Gummerus. Jyväskylä.
- Eilola, Jari & Moilanen, Laura-Kristiina 2013: Yhteisöllisyyden perintö. Tutkimuksia yhteisöistä eri vuosisadoilla. Hansaprint Oy. Vantaa
- Eronen, Tuija 2012: Lastenkoti osana elämäntarinaa - narratiivinen tutkimus lasten kodissa asuneiden kertomuksista. Akateeminen väitöskirja. Tampereen yliopisto.

- Eräranta, Kirsi & Autio, Minna, 2008: Polarisaatio käsitteenä ja empiirisesti koeteltuna tutkimusteesinä. Teoksessa Autio, Minna, Eräranta, Kirsi & Myllyniemi, Sami (toim.) *Polarisoituva nuoruus? Nuorisoiain neuvottelukunta, Nuorisotutkimus verkosto*. Stakes, 8-16. Helsinki.
- Gadamer, Hans-Georg, 2004: *Hermeneutiikka. Ymmärtäminen tieteissä ja filosofiassa*. Valikoinut ja suomentanut Ismo Nikander. Vastapaino. Tampere.
- Haapaniemi, Pia 2013: *Fenomenografinen analyysi. Fenomenografisen analyysin lähtökohdat ja esimerkki aineiston analyysistä sosiaalityön tutkimuksessa*. Yhteiskunta- ja kulttuuritieteiden yksikkö. Sosiaalityön pro-gradu -tutkielma. Tampereen yliopisto.
- Halkola, Teija & Karvinen, Katri 2007: *Opettajan mahdollisuudet työyhteisön ja yhteisöllisyyden kehittäjänä*. Viitattu 1.1.2015. <http://urn.fi/URN:NBN:fi:amk-201003063100>.
- Hirsjärvi, Sirkka & Hurme, Helena 1991: *Teemahaastattelu*. Yliopistopaino. Helsinki.
- Holmila, Marja (toim.) 1997: *Yhteisö ja interventio – Alkoholihaittojen paikallinen ennaltaehkäisy*. Stakesin tutkimuksia 73. Gummerus.
- Hämäläinen, Timo J. & Michaelson, Juliet 2014 (toim.): *Well-being and Beyond. Broadening the Public and Policy Discourse*. T.J. International Ltd, Pads-town. Great Britain.
- Jokinen, Arja & Juhila, Kirsi 2008: *Sosiaalityö aikuisten parissa*. Tampere. Vastapaino.
- Juujärvi, Soile & Myyry, Liisa & Pessa, Kaija 2011: *Eettinen herkkyyden ammatillisessa toiminnassa*. Tammi: Helsinki.
- Juhila, Kirsi 2012: *Sosiaalityöntekijöinä ja asiakkaina. Sosiaalityön yhteiskunnalliset tehtävät ja paikat*. 4.painos 2006. Vastapaino. Tampere.
- Juujärvi, Soile & Myyry, Liisa & Pessa, Kaija 2011: *Eettinen herkkyyden ammatillisessa toiminnassa*. Tammi. Helsinki.
- Kalland, Mirjam & Sinkkonen, Jari 2001: *Finish Children in Foster Care: Evaluating the Breakdown of Long-Term Placements*. *Child Welfare* 80 (5). 512–529.
- Kananoja, Aulikki & Lähteinen, Martti & Marjamäki, Pirjo & Laiho, Kristiina & Sarvimäki, Pirjo & Karjalainen, Pekka & Seppänen, Marjaana 2007: *Sosiaalityön käsikirja*. Jyväskylä. Tietosanoma.
- Kangaspunta, Seppo (toim.) 2011: *Yksilöllinen yhteisöllisyys. Avaimia yhteisöllisyyden muutoksen ymmärtämiseen*. Juvenes Print. Tampere.
- Karhu, Petra 2000: *Tuntemisesta tunnottomaksi*. Teoksessa Bardy, Marjatta, Barkman, Johanna & Janhunen, Tarja (toim.) *Elämäni tarina. Lukemisto lapsuuden kokemuksista lastenkodissa ja perhehoidossa*. Helsinki: Sosiaali- ja terveystieteiden tutkimus- ja kehittämiskeskus, 107–121.
- Karjalainen, Pekka & Seppänen, Marjaana 2007: *Yhteistyö ja rakenteellinen sosiaalityö*. Teoksessa *Sosiaalityön käsikirja*. Tietosanoma Oy, 127–131.
- Keränen, Eija & Nissinen, Pasi & Saarnio, Tuula & Salminen, Mirva 2001: *Sosiaalityön uudet ulottuvuudet*. Tammi. Helsinki.
- Koivu S. & Partanen L. 2006: *Yhteisöllisyyden ytimessä. Kokemuksia Hervannan yhteisöllisyyden hankkeista 2000–2006*. Domus-Offset Oy.
- Korkiamäki, Riikka, Nylund, Marianne, Raitakari, Suvi & Roivainen, Irene 2008: *Yhteisö- ja sosiaalityö kansalaisyhteiskunnan ja asiakastyön rajapinnassa*. Teoksessa Korkiamäki, Riikka, Nylund, Mari, Anne, Raitakari, Suvi & Roivainen, Irene (toim.): *Yhteisöt ja sosiaalityö. Kansalaisen vai asiakkaan asialla?* PS-kustannus. Jyväskylä, 9-20.
- Korkiamäki, Riikka 2008: *Surffailua arjessa. Tila, aika ja vuorovaikutus nuorten yhteisöllistä kuulumista jäsentämässä*. Teoksessa Roivainen, Irene & Nylund, Marianne & Korkiamäki, Riikka & Raitakari, Suvi (toim.): *Yhteisöt ja sosiaalityö. Kansalaisen vai asiakkaan asialla?* PS- kustannus. Jyväskylä. 173–192.

- Koskinen, Simo 2003: Suomalaisen yhteisösosiaalityön kehitys ja nykysuuntaukset. Teoksessa Laitinen, Merja & Pohjola, Anneli (toim.) *Sosiaalisen vaihtuvat vastuut*. PS-kustannus, Jyväskylä, 206–236.
- Kuula, Arja 2006.: Tutkimusetiikka. Aineistojen hankinta, käyttö ja säilytys. Vastapaino. Jyväskylä.
- Kuusela, Pekka & Saastamoinen, Mikko (toim.) 2001: *Ruumis, minä ja yhteisö*. Sosiaalisen konstruktionismin näkökulma. 2.korjattu painos. Kuopion yliopisto, sosiaali tieteiden laitos. Kuopion yliopiston painatuskeskus. Kuopio.
- Kyrönseppä Ulla & Rautiainen, Juha-Matti 1993: *Lapsi laitoksessa*. WSOY. Helsinki.
- Känkänen, Päivi 2013. Siirtymät sijaishuollossa – hetkiä ja ikuisuuksia. Teoksessa Bardy, Marjatta (toim.). *Lastensuojelun ytimissä*. Terveiden ja hyvinvoinnin laitos. Neljäs uudistettu painos. Juvenes Print. Tampere. 264–272.
- Laine, Markus, Bamberg, Jarkko & Jokinen, Pekka 2007: *Tapaustutkimuksen taito*. Yliopistopaino. Helsinki.
- Laki lapsen huollosta ja tapaamisoikeudesta 8.4.1983/36.
- Lastensuojelun Käsikirja. Sijaishuolto. http://www.thl.fi/fi/web/lastensuojelun_kasikirja/lastensuojelun-kasikirja/tyoprosessi/sijaishuolto. Viitattu 5.11.2014.
- Lastensuojelulaki 13.4.2007/417.
- Larsson, Staffan 1986: *Kvalitativ analys. Exemplet fenomenografi*. Studentlitteratur. Lund.
- Lehtonen, Heikki 1990: *Yhteisö*. Vastapaino. Tampere.
- Manninen, Sari 2010: ”Iso, vahva, rohkee – kaikenlaista” Maskuliinisuudet, poikien valtahierarkia ja väkivalta koulussa. *Acta Universitatis Ouluensis, E Scientiae Rerum Socialium* 112. Oulu: Oulun yliopisto.
- Marton, Ference & Booth, Shirley 1997: *Learning and awareness*. Mahwah: Lawrence Erlbaum Associates.
- Metsämuuronen, Jari 2006: *Laadullisen tutkimuksen käsikirja*. International Methelp Ky. Helsinki.
- Metsämuuronen, Jari 2008: *Laadullisen tutkimuksen perusteet*. Metodologia-sarja 4. Gummerus kirjapaino Oy. Jyväskylä.
- Miettinen, Timo & Pulkkinen Simo & Taipale, Joonas (toim.) 2010: *Fenomenologian kysymyksiä*. Gaudeamus. Helsinki.
- Mäkelä, Klaus 1990: *Kvalitatiivisen analyysin arviointiperusteet*. Teoksessa Mäkelä, Klaus (toim.). *Kvalitatiivisen aineiston analyysi ja tulkinta*. Gaudeamus. Helsinki. 42–61.
- Niikko, Anneli 2003: *Fenomenografia kasvatustieteellisessä tutkimuksessa*. Joensuun yliopisto. Joensuun yliopiston kasvatustieteiden tiedekunnan tutkimuksia 85.
- Niemelä, Raimo 2004: *Ryhmän luovuus ja kehitysehdot*. Tammerpaino. Tampere.
- Nuorisolaki 27.1.2006/72. <http://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/2006/20060072>. Viitattu 30.11.2015.
- Parviainen, Jaana (toim.) 2006: *Kollektiivinen asiantuntijuus*. Tampere University Press. Tampere.
- Pehkonen, Aini & Marja Väänänen-Fomin (toim.) 2011: *Sosiaalityön arvot ja etiikka*. Bookwell Oy. Juva.
- Pekkarinen, Elina 2004: *Tyttöryhmän dialoginen prosessi*. Fenomenologienn lähestymistapa. Sosiaalityön pro gradu – tutkielma. Yhteiskuntapolitiikan laitos.
- Pentti, Veikko 2003: *Turvallinen yhteisö-turvattu yksilö*. Turvallisuutta kasvatukseen ja yhteiskuntapolitiikan keinoin. Yliopistopaino. Helsinki.
- Perttula, Juha & Latomaa, Timo (toim.) 2009: *Kokemuksen tutkimus*. Merkitys-tulkinta-ymmärtäminen. 3.painos. Juvenes Print. Tampere.

- Pessi, Anne Birgitta & Seppänen Marjaana 2011. Yhteisöllisyys. Teoksessa Saari, Juho (toim.) Hyvinvointi. Suomalaisen yhteiskunnan perusta. Gaudeamus. Helsinki. 288-313.
- Pohjola, Anneli 2009: Nuorisotyön ja sosiaalityön rajapinnoilla. Teoksessa Raitakari, Suvi & Vironkangas, Elina (toim.). Nuorisotyön ja sosiaalityön jaetut kentät. Puheenvuoroja asiantuntijuudesta, käytännöistä ja kohtaamisista. Gummerus. Jyväskylä. 21-40.
- Putman Robert 1993: Making Democracy Work. Transition Modern Italy. New Jersey: Princeton University Press.
- Pösö, Tarja 1999: Pahantapaiset perhehoitoon! Laitoshuollon, sen kritiikin ja yhden vaihtoehdon tarkastelua. Teoksessa Karvinen, Synnöve, & Matthies, Aila-Leena & Mäntysaari, Mikko & Pohjola, Anneli & Saarnio Pekka & Suhonen, Heikki. Sosiaalipoliittinen yhdistys. Gummerus. Helsinki. 185 – 200.
- Raijas, Anu 2011: Arjen hyvinvointi. Teoksessa Juho Saari (toim.) Hyvinvointi Suomalaisen yhteiskunnan perusta. Gaudeamus. Helsinki. 243–263.
- Rantala, Anja 2002: Perhekeskeisyys – puhetta vai todellisuutta. Työntekijöiden käsitykset yhteistyöstä erityistä tukea tarvitsevan lapsen perheen kanssa. University Library of Jyväskylä. Jyväskylä.
- Reisch, Michael 2012: Intervention with Communities. Teoksessa Glisson & Dulmus (toim.): Social Work Practice With Groups, Communities, and Organizations; Evidence-Based Assessments and Interventions. E-kirja, 81–108.
- Reinikainen, Sarianna 2009. Nuorisokodista maailmalle. Kokemuksia nuorisokodissa elämisestä ja aikuisiässä selviytymisestä. Kasvatustieteen laitoksen tutkimus 224. Helsingin yliopisto.
- Rheingold, Howard (1993): The Virtual Community. Homesteading on the Electronic Frontier. Addison Wesley. USA. https://dlc.dlib.indiana.edu/The_Virtual_Community.pdf?sequence=1. Viitattu 16.1.2016.
- Rissanen, Riitta 2006: Fenomenografia. Luku 5.1. kokonaisuudesta Anita Saaranen-Kauppinen & Anna Puusniekka. 2006. KvaliMOTV – Menetelmäopetuksen tietovaranto [verkojulkaisu]. Tampere: Yhteiskuntatieteellinen tieto-arkisto [ylläpitäjä ja tuottaja]. <<http://www.fsd.uta.fi/menetelmaopetus/>>. Viitattu 15.11.2014.
- Ruuskanen, Petri 2002: Sosiaalinen pääoma ja hyvinvointi. Näkökulmia sosiaali- ja terveysaloille. PS-kustannus. Keuruu.
- Röpelinen, Anne-Mari 2008. Lähiötyö lapsiperheiden parissa - mukavaa puuhastelua vai ongelmiin tarttumista? Teoksessa Roivainen, Irene & Nylund, Marianne & Korkiamäki, Riikka & Raitakari, Suvi (toim.): Yhteisöt ja sosiaalityö. Kansalaisen vai asiakkaan asialla? PS- kustannus. Jyväskylä, 132.
- Saaranen-Kauppinen, Anita & Puusniekka, Anna 2009: Menetelmäopetuksen tietovaranto KvaliMOTV. Strukturoitu ja puolistrukturoitu haastattelu. Yhteiskunta tieteellisen tietoarkiston julkaisuja 2009. Tampere. http://www.fsd.uta.fi/menetelmaopetus/kvali/L6_3_3.html
- Saastamoinen, Kati 2008: Lapsen asema sijaishuollossa – Käsikirja arjen toimitaan. Edita Prima Oy. Helsinki.
- Sihvola, Juha 2005: Poliittinen yhteisöllisyys. Teoksessa Antti Hautamäki, Tommi Lehtonen, Juha Sihvola, Ilkka Tuomi, Heli Vaaranen & Soile Veijola. Yhteisöllisyyden paluu. Tammer-Paino. Tampere.
- Sinkkonen-Tolppi, Merja 2005: Maailma kutsuu, katkeavatko juuret? Nuorten kotiseudulle kiinnittyminen ja sen yhteys nuorten sosiaaliseen pääomaan. Kuopio: Kuopion yliopiston julkaisuja E, Yhteiskuntatieteet, no 125. Suomen perustuslaki 11.6.1999/731.
- Suomen perustuslaki 6 §. 11.6.1999/731: Yhdenvertaisuus.

- Suomisanakirja 2015: Sivistyssanakirja:kollektiivinen. <http://www.suomisanakirja.fi>. Viitattu 15.11.2014.
- Taskinen, Sirpa & Törrönen, Maritta (2004): Lastensuojelun käsitteistä ja tilasta. Teoksessa. J. P. Roos (toim.). Huostaanottokirja. Design Nurmisaari. 12–20.
- Terveyden ja hyvinvointilaitos 2014: Lastensuojelu 2013. Tilastoraportti 26/2014. 13.11.2014. Suomen virallinen tilasto. Lastensuojelu. THL. sosiaalipalvelut/lastensuojelu <http://www.thl.fi/fi/tilastot/tilastot-aiheittain/lasten-nuorten-ja-perheiden-sosiaalipalvelut/lastensuojelu>. Viitattu 1.12.2015.
- Terveyden ja hyvinvointilaitos 2016: Lastensuojelun käsikirja. Työprosessit. Lastenkoti, nuorisokoti. <https://www.thl.fi/fi/web/lastensuojelun-kasikirja/tyoprosessi/sijais-huolto/sijaishuollon-muodot/lastensuojelulaitokset/lastenkoti-nuorisokoti>. Viitattu 15.12.2016.
- Terveyden ja hyvinvointilaitos 2016: Lastensuojelun käsikirja. Työprosessit. Sijais-huolto, <https://www.thl.fi/fi/web/lastensuojelun-kasikirja/tyoprosessi/sijais-huolto/sijaishuollon-muodot/lastensuojelulaitokset/lastenkoti-nuorisokoti>. Viitattu 15.12.2016.
- Tolonen, Tarja 2013: Vanhemmuuden puute ja nuorten sosiaalinen pääoma. Teoksessa Marjatta Bardy, Marjatta (toim.). Lastensuojelun ytimissä. Terveyden ja hyvinvoinnin laitos. Neljäs uudistettu painos. Juvenes. Print. Tampere. 176–196.
- Tuomi, Jouni & Sarajärvi, Anneli 2002: Laadullinen tutkimus ja sisällönanalyysi. 6. painos. Tammi. Helsinki.
- Törrönen, Maritta 2012: Onni on joka päivä. Lapsiperheen arki ja hyvinvointi. Gaudeamus Helsinki University Press Oy yliopistokustannus. Helsinki.
- Törrönen, Maritta 1999. Lasten arki laitoksessa. Elämistila lastenkodissa ja sairaalassa. Helsinki University Press.
- Uljens, Michael 1989: Fenomenografi. Forskning om uppfattningar. Studentlitteratur. Lund.
- Unisef 2009: Artikla 1. Kuka on lapsi. <http://unicef.typepad.com/main/2009/01/kuka-on-lapsi.html>. Viitattu 16.11.2014
- Urbaani sanakirja (2007 – 2015): Kyberavaruus. <http://urbaanisanakirja.com/word/kyberavaruus/>. Viitattu 16.1.2016.
- Uusitalo, Hannu 1995: Tiede, tutkimus ja tutkielma: johdatus tutkielman maailmaan. 2. painos. WSOY. Porvoo
- Varto, Juha 1992: Laadullisen tutkimuksen metodologia. Kirjayhtymä. Helsinki.
- Varto, Juha 2005: Laadullisen tutkimuksen metodologia. Elan Vital. http://artted.uiah.fi/synnyt/kirjat/varto_laadullisen_tutkimuksen_metodologia.pdf. Viitattu 8.2.2016.
- Vesikansa, Sari 2002: Demokratia kouluissa ja nuorisotyössä. Teoksesta Anu Gretschel (toim.). Lapset, nuoret ja aikuiset toimijoina. Artikkeleita osallisuudesta. Humanistinen ammattikorkeakoulu. Suomen kuntaliitto. Lohja.
- Zonabend, Francoise 1992: The monograph in European ethnology. Current Sociology 40(1): 49 – 54.

Liitteet

Liite 1. Tutkimuslupahakemus

TUTKIMUSLUPA-ANOMUS

Teen Lapin yliopistossa sosiaalityön pro gradu -tutkielmaa nuorisokodissa asuvien nuorten kokemuksista ja käsityksistä liittyen yhteisöllisyyteen. Pro gradu -tutkielma liittyy Pohjois-Suomen osaamiskeskuksen, (Poske), Lasten Kaste-hankkeeseen. Aiheenvalinnasta olen sopinut XXXX:n kanssa. He ovat myös auttaneet minua kohdentamaan tutkimussuunnitelmaani. Nyt anon XXXX tutkimuslupaa oheisessa tutkimussuunnitelmassa kuvatun tutkielman aineistonkeruun suorittamiseen. Tutkimukseni on laadullinen, fenomenologinen tutkimus, joka kohdentuu nuorten käsityksiin ja kokemuksiin nuorisokodissa ilmenevistä yhteisöllisyyden piirteistä. Aineistonkeruun toteutan haastattelemalla nuoria.

Tutkimus on ajankohtainen, koska yhteisöllisyys on huomattu tukevan nuorten hyvinvointia. Tutkimuksessani kuvaan nuorten käsityksiä ja kokemuksia arjen yhteisöllisyydestä. Tuon esiin millä tavoin nuoret tulevat kohdatuksi nuorisokodissa ja mitkä ovat ne merkitykset, jotka auttavat nuoria selviytymään uudessa asunympäristössään. Tutkimukseni tavoitteena on saada tietoa siitä, miten nuoret käsittävät yhteisöllisyyden heidän kokemuksiansa kautta. Toisena tavoitteenani on saada kuva nuorisokodin toiminnasta, jotka luovat yhteisöllisyyttä.

Haen lupaa kevään 2015 aikana toteutettavaan aineiston keräämiseen XXX, jonka kautta voisin tavoittaa tutkimukseeni kolmesta viiteen nuoreen. Toteutan haastattelut temaattisin haastatteluin. Tutkimuksen aineistonkeruun toteuttamiseen liittyvistä asioista sovitaan erikseen työntekijöiden kanssa.

Kaikissa tutkielman tekemisen vaiheissa noudatan hienovaraisuutta ja tutkimuksen tekemisen eettisiä periaatteita, luotettavuutta, puolueettomuutta ja anonyymiyttä sekä salassapidon velvoitteita. Tutkimuksestani häivyttän henkilötiedot niin, että yksittäistä henkilöä ei voida tunnistaa. Aineiston käsittely, säilyttäminen ja tallentaminen tehdään henkilötietolain mukaisesti. Aineisto myös hävitetään asianmukaisella tavalla tutkimuksen valmistuttua.

Mikäli aineistonkeruu onnistuu kevätlukukauden 2015 aikana, tutkielman on tarkoitus valmistua viimeistään kevätlukukauden 2016 loppuun mennessä. Tutkielma painetaan Lapin yliopiston painossa. Se tarkastetaan ja hyväksytään tiedekuntaneuvoston kokouksessa ja valmistumisen jälkeen tutkielma on saatavilla Lapin yliopiston kirjastossa sekä sähköisessä Doria tietokannassa (www.doria.fi). Lisäksi toimitan tutkielmasta omat kappaleet tutkimuksen kohteena olevalle nuorisokodille sekä Lasten Kaste-hankkeen yhdyshenkilöille. Lisätietoja voi kysyä sekä tutkimuksen tekijältä että ohjaajilta.

Opiskelijan yhteystiedot

Päiväys _____._____._____ Hakijan
allekirjoitus_____

Nimen selvennys_____

Tutkimuksen ohjaajien yhteystiedot

Lapin yliopisto

Yhteiskuntatieteiden tiedekunta

Sosiaalityön koulutusohjelma

_____ Hyväksytty tutkimus-lupa-anomuksen mukaisena

_____ Hylätty liitteessä esitettyjen perusteiden nojalla

Päiväys _____._____._____

Luvan myöntäjän allekirjoitus_____

Nimen selvennys _____

Liite 2. Huoltajan lupa nuoren haastattelulle

Hei!

Teen sosiaalityön pro gradu -tutkielmaa Lapin yliopistossa nuorten yhteisöllisyydestä nuorisokodin arjessa. Tutkimuksessa on mukana Lasten Kaste-hanke, joka kehittää lastensuojelua eri muodoissa. Lasten Kaste-hankkeen tarkoituksena on kehittää lastensuojelua, perhekeskustoimintaa ja oppilas- ja opiskelijahuoltoa. (Pohjois-Suomen Lasten Kaste-hanke, hankesuunnitelma 2014, 4.)

Tutkielman tarkoituksena on selvittää millaisia kokemuksia ja käsityksiä, nuorisokodin nuorilla, on yhteisöllisyydestä. Ja miten nuori on kokenut olevansa yhteisön jäsen nuorisokodin arjen toiminnassa. Tutkimusaineisto kerätään haastattelemalla niitä nuorisokodin sijoitettuja 13–18-vuotiaita nuoria, jotka haluavat kertoa omista ajatuksistaan. Tutkielman avulla voidaan tuottaa tietoa, miten nuoret ryhmänä ja yhteisönä kokevat yhteisöllisyyden, ja samalla tuntevat kuuluvansa yhteisöön, jossa he voivat hyvin. On tärkeää saada selville nuorten omat kokemukset ja tuoda nuorten oma ääni kuuluviin.

Toivon, Teiltä vanhemmilta/huoltajilta lupaa siihen, että lapsenne voi halutessaan osallistua haastatteluun. Tutkielma on sosiaalityön pääaineen opinnäytetyö ja ohjaajana toimii professori Merja Laitinen Lapin yliopistosta ja kehittämisspäälikkö Asta Niskala Pohjois-Suomen sosiaalialan osaamiskeskuksesta.

Tutkielman tiedot käsitellään täysin luottamuksellisesti, nuoren henkilötiedot ja nuorisokodin tiedot jäävät ainoastaan tutkijan ja ohjaajien nähtäväksi eikä valmiista tutkielmasta voi tunnistaa yksittäisiä nuoria. Toivon, että palautatte suostumuksen allekirjoitettuna mahdollisimman pian. Mikäli lapsenne voi osallistua haastatteluun, otan yhteyttä nuorisokotiin sopiakseni tarkemmin haastattelun ajankohdat.

Ystävällisin terveisin,

Tutkimuksen tekijä

Toini Juotasniemi

Liite 3. Suostumus tutkimukseen osallistumiseen

Lapin yliopiston sosiaalityön opiskelija on tekemässä pro gradu -tutkielmaa, jotka käsittelevät nuorten kokemuksia ja käsityksiä yhteisöllisyydestä nuorisokodin arjessa. Tutkimuksen aineisto kerätään haastattelemalla nuorisokotiin sijoitettuja nuoria.

Haastattelut nauhoitetaan. Opiskelija sitoutuu tuhoamaan haastatteluaineiston, tallenteet ja muun materiaalin tutkielman hyväksymisen jälkeen. Tutkimuksen ja sen tulosten esittelyn yhteydessä ei missään vaiheessa tule ilmi haastateltavien henkilöllisyys, paikkakunta tai mikään tunnistettavuuteen liittyvä tekijä. Saatuihin tietoihin nähden opiskelija noudattaa salassapitosäännöksiä.

Suostun, että lapseni

osallistuu haastatteluun.

Päiväys ____/____ 2015

Vanhemman allekirjoitus

Nimen selvennys

Liite 4. Haastattelukysymykset

Taustakysymykset

Ikä

Sukupuoli

Kuinka pitkään olet ollut tässä nuorisokodissa?

Arki, osallisuus ja oma tila

Millainen on sinun päiväsi?

(Mitä mieltä olet yhteisten tilojen siivouksista, keittiövuoroista, kotiintuloajoista?) Millainen on hyvä paikka, jossa saat olla yksin niin halutessasi? (Saatko olla rauhassa? Miten ilmoitat asiasta muille silloin, kun haluat olla yksin?)

Toiminta

Miten vietät vapaa-aikaasi?

(Millaisia vapaa-ajan toimintoja tässä nuorisokodissa on tarjolla? Kenen kanssa vietät vapaa-aikaa? Mitä mieltä olet yhteisistä toiminnoista? Millaisia yhteisiä hetkiä teillä on ohjaajien kesken ja entä täällä asuvien nuorten kesken? Mitä mieltä olet yhteisökokouksista? Mistä asioista voit sanoa oman mielipiteesi, uskallatko sanoa oman mielipiteesi?)

Luottamus

Millainen on hyvä ystävä? (Oletko saanut ystäviä täältä nuorisokodista? Luotatko ystäviin, ohjaajiin?)

Tunteet ja yhteisö

Millaiset asiat tuntuvat siltä, että kuulut joukkoon?

(Mitä teet, jos joku nuorista kohtelee sinua huonosti? (kiusaa, arvostelee, käy käsiksi ja jos on kiusattu niin onko se ollut toinen nuori nuorisokodista vai joku aikuinen, mitä teet, jos näet jonkun kiusaavan? Mitä teet, kun joku nuorista kohtelee sinua hyvin kehuu sinua?)

Tuki ja auttaminen

Ketkä auttavat sinua sopeutumaan nuorisokodin toimintaan?

(Miten autat uutta nuorta kotiutumaan? Millä tavalla itse olet saanut tukea kotiutumiseen?)

Mitkä asiat auttavat sinua sopeutumaan? Kuka sinua lohduttaa, kun olet surullinen tai

sinua pelottaa? Huomaavatko ohjaajat, jos olet surullinen, vihainen, iloinen? Miten he auttavat sinua silloin? Kuka auttaa sinua esimerkiksi koulutehtävissä, kun et ymmärrä tai tehtäviä on paljon, oletko saanut ohjaajilta riittävästi tukea kouluun liittyvissä asioissa?)

Säännöt

Mitä mieltä olet säännöistä? (Onko sinun helppo noudattaa sääntöjä? Miten muuttaisit nuorisokodin sääntöjä? Millaisia rangaistuksia nuorisokodissa on ja millaisista asioista tulee rangaistus?)

Liite 5. Kysymykset nuorisokodin henkilökunnalle

1. Taustakysymykset

Kuinka pitkään olet ollut töissä tässä nuorisokodissa?

2. Arki, osallisuus ja oma tila

Millainen on nuorten päivä tässä nuorisokodissa?

Miten motivoitte nuoria osallistumaan yhteiseen toimintaan, esim. ruoan laittaminen, tiskaus, siivous yms.)

Miten olette järjestäneet nuorelle paikan, jossa hän saa olla yksin/rauhassa, jos nuori niin tahtoo?

Miten olette järjestäneet nuoren läheisten(perheenjäsenet) ja ystävien tapaamiset?

Miten olette järjestäneet nuoren harrastusmahdollisuudet?

3. Toiminta

Millaisia vapaa-ajan toimintoja teidän nuorisokodissa on tarjolla? Millaisia yhteisiä hetkiä teillä on nuorten kesken?

Miten huomioitte nuorten merkkipäivät, jouluku, juhannus?

Millaisia yhteisiä retkiä teette yhdessä?

4. Tuki ja auttaminen

Miten autatte nuorta sopeutumaan nuorisokodin toimintaan?

Mitkä asiat auttavat nuorta sopeutumaan? Miten te autatte nuorta, silloin, kun nuori on surullinen, aggressiivinen?

5. Yhteisö

Millainen on hyvä yhteisö?

Mitä teet, jos joku nuorista käyttäytyy huonosti? (kiusaa, arvostelee, käy käsiksi)

6. Säännöt

Millaisia rangaistuksia nuorisokodissa on ja millaisista asioista tulee rangaistus?

Haluaisitteko sanoa jotain muuta teidän yhteisöstä ja yhteisöllisyyden muodostumisesta?